Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 3 (1705) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК, 15 СТУДЗЕНЯ 1989 г. ЦАНА 20 зл.

Фота З. Кадзевіча.

Пра нашых пісалі...

„УЛІС" ПА-БЕЛАРУСКУ

У „Чырвонай змене" № 237 ад 15 снежня 1988 года паявіўся артыкул **Вітаўта Мартыненкі „Розум у няволі розуму" (чытаючы раман Дж. Джойса „Уліс" па-беларуску)**, выбранымі ўрыўкамі з якога хочам падзяліцца з нашымі чытачамі, тым больш, што аўтарам „Уліса" па-беларуску з'яўляецца наш сябра, сакратар ГП БГКТ **Янка Максімюк.**

„Гэты раман упершыню з'явіўся ў друку каля сямі дзесяткаў гадоў таму.

І вось першы поўны пераклад — на беларускую мову. Гэты подзвіг (а трэба ўлічваць і складанасць мовы Джойса, і хітраспляценні яго лагічных канструкцый, з аднаго боку, і адсутнасць матэрыяльных стымулаў для перадкладчыка — з другога) ажыццявіў супрацоўнік Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў ПНР Ян Максімюк.

Фізік па адукацыі (ён скончыў Варшаўскі універсітэт) і літаратар, грамадскі дзеяч па прызванню (ён быў адным з арганізатараў беларускага студэнцкага руху ў Польшчы, першым рэдактарам часопіса „Сустрэчы"), Ян Максімюк рыхтаваўся да гэтай працы многія гады (хоць сам яшчэ малады). І толькі дасканалае вывучэнне

(Працяг на стар. 2)

НА ПАРОЗЕ САМАСТОЙНАСЦІ

Субота, 17 снежня 1988 г. У памяшканні ГП БГКТ у Беластоку недзе ад гадзіны дзесятай пачало збірацца беларускае студэнцтва. У адзінаццаць меўся пачацца Першы З'езд Беларускага аб'яднання студэнтаў.

Антураж З'езда быў досыць сціплы: звешанае са столі белае палотнішча, на якім крывавіў надпіс „БАС", два мікрафоны, два гукаўзмацняльнікі, адзін магнітафон (для запісу дыскусіі), вось, здаецца, і ўсё. Ніякіх высокіх афіцыялаў не было, калі не лічыць доктара Янкі Зенюка, намесніка Ваяводскай рады ПРОН.

Тая самая зала, у якой месяцы два таму назад адбываўся XI З'езд БГКТ. Бюракратыя была зведзена да мінімуму: студэнты атрымалі мандаты, праграму з'езда і статут БАСа. Ніхто не здагадаўся прыкончыць прысутных зацяжной мастацкай часткаю (як было перад з'ездам БГКТ), а кароткая ўстаўка хард-рока з магнітафона хутчэй за ўсё дала сігнал пачынаць справу, чымсьці, скажам, даставіла слухачам артыстычныя ўражанні.

Нейкі вопыт у правядзенні такога мерапрыемства, як студэнцкі з'езд, у арганізатараў ужо быў. У сакавіку 1987 г. у Бельску-Падляшскім адбыўся з'езд беларускіх студэнтаў (ён таксама называўся Першым). Тады, між іншым, была прынята пастанова стварыць самастойную арганізацыю беларускага студэнцтва ў Польшчы пад назваю Беларускае аб'яднанне студэнтаў (БАС). Новыя сілы ўзяліся ажыццяўляць ідэю, якая ўзнікла ў 1981 годзе і не заглохла, нягледзячы на яе адміністрацыйную непрымальнасць у той час.

Трэба адзначыць, што пастанова з 1987 года адносна БАСа выклікала ў Згуртаванні польскіх студэнтаў вострую і непрыхільную рэакцыю. Да гэтай пары беларускія студэнты дзейнічалі пад шыльдаю Агульнапольскай рады культуры студэнтаў нацыянальных меншасцяў пры Згуртаванні польскіх студэнтаў. І вось ідэя БАСа была ўспрынята сярод польскіх (а таксама і украінскіх) калег, як праява беларускага сепаратызму. Пастанова з 1987 года была прызнана неабаснаванай. Каб не пакінуць ідэю БАСа і адначасова не ўскладняць адносіны ў

(Працяг на стар. 3)

АДЫЙШОЎ АД НАС НАЗАЎСЁДЫ

Віктар Рудчык (1934-1989)

Як жа цяжка ўявіць сабе, што той, хто толькі што быў сярод нас, мітусіўся, стараўся і ўсюды было яго поўна, — адыйшоў ад нас назаўсёды...

Звестку аб заўчаснай смерці нашага калегі мы атрымалі якраз на Куццю, 6 студзеня 1989 года. А яшчэ ж на тры тыдні раней ён быў у рэдакцыі, зайшоў, каб атрымаць прызнаную галоўным рэдактарам узнагароду. Скардзіўся, што не адчувае сябе добра, але ўжо даволі доўгі час у падрыхтаваных нарысах намякаў на „сваё збалелае сэрца". Мы нават да гэтага прывыклі і з нейкай зацятай упартасцю выкрэслівалі тыя словы, пераконваючы аўтара, што нашыя сэрцы чытача не цікавяць...

Віктар Рудчык нарадзіўся ў сялянскай сям'і, бацька якой пры савецкай уладзе стаў настаўнікам, а пасля, пры народнай уладзе быў паслом у Сейм. Нарадзіўся ў Вульцы Нурэцкай, што ляжыць над Бугам, недалёка ад савецка-польскай граніцы.

Абарона заваёў сацыялістычнага ладу, новага жыцця на вёсцы стала лейтматывам яго творчасці. Але шлях у журналістыку для В. Рудчыка быў няпросты. Спачатку ж была палітэхніка. Аднак жа не ў тым напрамку ішлі зацікаўленні маладога Віктара. І тады ён вырашае змяніць палітэхніку на Варшаўскі універсітэт, дзе закончыў аддзяленне польскай філалогіі.

У 1960 годзе прыйшоў у „Ніву" і ад таго часу бесперапынна працаваў у нашай газеце, супрацоўнічаючы адначасова з „Газетай Вспулчэснай", „Кантрастамі", „Падляшскім тыднёвікам" і некаторымі цэнтральнымі газетамі, а таксама ведучы нейкі час беларускія перадачы па беластоцкім радыёвяшчанні. Займаўся таксама і літаратурнай творчасцю.

Быў вельмі прывязаны да сваёй зямлі, свайго роднага кутка. У літаратурнай і журналісцкай творчасці В. Рудчыка прыкметны след пакінула і родная вёска, і Буг, і бацькі. Там ён хадзіў „Партызанскімі сцежкамі", вышукваючы сляды астаўшыхся ў жывых змагароў ляснога фронту ў часы II сусветнай вайны. Менавіта на гэтай зямлі ўзнік і цыкл яго гістарычных нарысаў „Буг у агні". І там жа ўзыходзілі парасткі яго фельетонаў „Гутаркі дзядзькі Максіма", бо і хто ж мог ведаць жыццё лепш за яго бацьку, 86-гадовага сённяшняга Максіма Рудчыка! Адтуль амаль штотыдзень прывозіў яшчэ цёпленькія фельетоны з вясковага жыцця і рабіў гэта да таго часу, пакуль не перавёз бацьку да сябе ў горад.

Віктар не ўмеў пісаць няшчыра. Пісаў пра тое, што накіпела на душы, што набалела, няраз не ўзіраючыся на кансеквенцыі.

Чалавек неспажытай энергіі, які не ўмеў і не хацеў стаяць збоку ад вялікіх спраў, ён быў надзвычай актыўны ў грамадскай працы, да апошняга часу быў членам ГП БГКТ, сакратаром пярвічнай арганізацыі ПАРП пры БГКТ і „Ніве". За яго заангажаванне ў творчай і грамадскай працы быў узнагароджаны Залатым Крыжам Заслугі і іншымі ўзнагародамі.

Першы адгукаўся на найбольш істотныя ў даны момант, актуальныя справы, якія нуртавалі грамадскасць. Пры ўсім гэтым быў надзвычай уражлівы на людскую крыўду. Патрапіў пісаць усюды, у розныя ўстановы і арганізацыі ў краіне і за мяжой, — шукаючы людзей, якіх раскінула па свеце, разлучыла вайна, распытваў, дамагаўся, не шкадуючы ні часу, ні сіл... А пасля паяўляўся вось матэрыял, у якім Віктар апісваў, як маці пасля сарака гадоў разлукі сустрэлася з сынам. Усе ведалі, што ізноў гэта работа Рудчыка, але нікому не прыходзіла ў галаву, колькі яму гэта каштавала...

Быў бязмежна адданы журналістыцы. Хацеў бы пісаць аб усім, што толькі заўважыў і што яго ўсхвалявала. Сваім самаходам даехаў у кожную, нават найбольш закінутую вёску, калі ведаў, што ёсць там нешта такое, аб чым варта і трэба напісаць.

Любіў да апошняга і папрацаваць на бацькоўскай зямлі, і нават гэтым летам планаваў узяць з сабою малога, двухгадовага ўнука і пасядзець з ім разам на вёсцы.

Толькі ж у кастрычніку вось вярнуўся з паездкі па БССР. Меў мноства планаў. Паспеў толькі пачаць цыкл загранічных нарысаў, але закончыць іх не давялося. Каварная смерць знявечыла ўсе яго планы і задумы.

Бывай, наш Сябра! Будзе нам цябе вельмі не хапаць у рэдакцыі.

Ада Чачуга

---

6 студзеня 1989 г. памёр ва ўзросце 54 год
ВІКТАР РУДЧЫК
шматгадовы, заслужаны і самаахвярны журналіст штотыднёвіка „Ніва", чэсны чалавек і сардэчны сябра.
За шматгадовую журналісцкую дзейнасць быў узнагароджаны Залатым і Сярэбраным Крыжамі Заслугі, сярэбранай адзнакай „Заслужаны для Беласточчыны".
Шчырае спачуванне
СЯМ'І
выказваюць
сяброўкі і сябры з „Газеты Вспулчэснай" і Беластоцкага прасавага выдавецтва

З глыбокім жалем і смуткам развітваемся з
ВІКТАРАМ РУДЧЫКАМ
журналістам штотыднёвіка „Ніва", членам Саюза журналістаў ПНР.
СЯМ'І ПАМЕРШАГА
выказваем сардэчнае спачуванне.
Праўленне Аддзела Саюза журналістаў ПНР у Беластоку

У сувязі са смерцю шматгадовага журналіста „Нівы" і члена ГП БГКТ
ВІКТАРА РУДЧЫКА
глыбокі жаль і спачуванне
СЯМ'І
выказваюць
супрацоўнікі „Нівы" і ГП БГКТ

Галоўная рада БАСа выказвае сардэчныя спачуванні сям'і памёршага
ВІКТАРА РУДЧЫКА
шчырага беларуса і шматгадовага прыяцеля беларускіх студэнтаў.

„УЛІС" ПА-БЕЛАРУСКУ

(Працяг са стар. 1)

англійскай мовы (аж да своеасаблівасцей амерыканскіх слэнгаў), веданне нямецкай, французскай, шэрагу славянскіх моў, знаёмства як з усімі творамі самога Джойса, так і з тым, што любіў чытаць аўтар „Уліса", дало Яну Максімюку права ўзяцца за ажыццяўленне задуманага. Таго, чаго не зрабілі чамусьці тыя, хто за немалыя ганарары (а ў Польшчы ж беларускія кнігі выдаюцца яшчэ безганарарна) лічыў дастатковым веданне рускай мовы ў сваёй „працы" над перакладамі сусветнай літаратуры.

Думаю, чытач, аднак, пагодзіцца з думкаю, што задача перакладчыка не толькі ў перадачы зместу твора, але і ў пошуках найбольш адпаведных форм, якія ствараюць атмасферу твора. І перакладаючы Джойса, Яну Максімюку не раз даводзілася парушаць няпісаны закон выкарыстання выключна літаратурнай мовы ў перакладах замежнай літаратуры. А як жа было тады перадаць прастамоўе (...) Бака Малігана, несвядомага ірландца? Здаецца, удалае выйсце знайшоў тут перакладчык у мяшанцы беларускай мовы з некаторымі паляшуцкімі дыялектамі (у арыгінале гэта англійска-ірландская мяшанка): „А мы гадзіну, дзве гадзіны, тры гадзіны седзьма седзімо ў Конеры і ціхмана чакаемо, кожны на сваю квартачку".

Зрэшты, білінгвізм у рамане не выпадковы эпізод. У гэтым эпічным палатне (...) істотнае месца адведзена пытанням нацыянальнай свядомасці ўвогуле і пытанням ірландскага нацыянальнага адраджэння ў прыватнасці.

Тут і немец Леапольд Блюм, які, жывучы ў Дубліне і яшчэ чакаючы нараджэння сына, марыць: „Я мог бы дапамагчы яму ў жыцці. Мог бы зрабіць яго самастойным. І навучыць нямецкай мове".

Тут і англічанін містэр Хэйнс, які, таксама знаходзячыся сярод ірландцаў, лічыць патрэбным гаварыць на іх мове, хоць самі яны таго ўжо не робяць: „— Вы гаварылі па-французску? — спыталася старая малочніца ў Хэйнса. (...) — Па-ірландску, — адказаў за яго Бак Маліган. — Ці вы ведаеце гаэльскую мову? — А я і падумала, што гэта будзе па-ірландску, — сказала яна. — Па гучанню здагадалася. Вы з захаду, сэр? — Я англічанін, — адказаў Хэйнс. — Ён англічанін, — сказаў Бак Маліган, — і ён думае, што мы ў Ірландыі павінны гаварыць па-ірландску.

Тыя ж самыя праблемы, што і ў нас, на Беларусі, ці не так? І вырашаюцца як і ў нас, не толькі на паверхоўным узроўні базарных шкадаванняў, але і больш глыбока. Толькі вось і глыбіннасці гэтай хапае далёка не кожнаму. Таму і ўзрастае асаблівая важнасць рамана для беларусаў у сэнсе выхавання іх культуры нацыянальнай самасвядомасці.

Ірландыя ва „Улісе" — гэта краіна нацыянальнага адраджэння. А значыць, краіна вострай сацыяльнай актыўнасці. Гэта той перыяд, калі існыя не пракісаюць у застылласці, а нараджаюцца і перараджаюцца ў спрэчках, дыскусіях.

Мы чакаем смерці, каб ацаніць жыццё (смерць і жыццё чалавека і нацыі). А ці б здарылася такое, каб мы былі хоць бы так уважлівыя і чулыя адзін да аднаго і да нашых духоўных набыткаў як хоць бы містэр Блюм у яго спачуванні да сляпога хлапчука, якога ён перавёў цераз дарогу. Ён не проста пацокаў язычком, гледзячы ўслед, а паспрабаваў адчуць тое, што адчувае хлапчук: „Якія сны могуць сніцца сляпому? Для яго жыццё з'яўляецца сном. Дзе тут справядлівасць нарадзіцца такім?"

Не лепш за слепату фізічную — слепата духоўная. Перараджэнне творцы ў спажыўца, атрафія да здрады. Адкуль гэта бярэцца? Рыба гніе з галавы. Інтэлігенцыя — мозг нацыі. А тут...

„Забаўна, як тыя людзі з прэсы мяняюць курс, калі толькі вецер з іншага боку. Флюгеры. Цёпла і халодна адным духам. Невядома, каму верыць."

Падарунак свайму народу ён (Янка Максімюк — рэд.) зрабіў настолькі выдатны, што на вышукванне блох былі б падобныя заўвагі пра наяўнасць паланізмаў, русізмаў у яго беларускай мове, пра груваcткасць пэўных асабіста намі неўпадабаных стылістычных канструкцый. Ён і сам ведае, ад чаго гэта, і піша пра гэта ў слове ад перакладчыка. Важна, што мы маем свайго Джойса без ніякіх скажэнняў яго па сутнасці. Беларусам так патрэбна асэнсаванне сусветных адраджэнчых ідэй, каб адрадзіць сябе".

ПРЫСУТНАСЦЬ

студэнцкая старонка

ПАСТАНОВЫ

I З'ЕЗДА БЕЛАРУСКАГА АБ'ЯДНАННЯ СТУДЭНТАЎ

I. Арганізацыйныя:

1. Паклікаць колы БАСа ў Беластоку і іншых акадэмічных асяроддзях.
2. Аформіць эмблемы БАСа, банкавыя рахункі, двухмоўную пячатку, членскія білеты.
3. Стварыць уласную двухмоўную газету, турыстычную базу, прабаваць арганізаваць гаспадарчую дзейнасць.
4. Адкрыць юрыдычнае бюро, навуковую камісію і прадстаўніцтва ў сенаце Варшаўскага універсітэта.
5. Дабівацца пастаяннай рубрыкі БАСа ў „Ніве".

II. Інфармацыйныя:

1. Прыняць адозвы да беларусаў — грамадзян ПНР, Беларусі і пражываючых на чужыне.
2. Паведаміць іншыя арганізацыі аб З'ездзе БАСа.
3. Увесці хроніку БАСа.
4. Выдаваць інфарматары пра студэнцкую дзейнасць.

III. Агульныя:

1. Навязаць кантакты з іншымі арганізацыямі ў Польшчы і на Беларусі.
2. Весці супрацоўніцтва з ліцэямі, з працуючай моладдзю і жыхарамі вёсак.
3. Дамагацца змен у праграме навучання беларускай мовы на Кафедры беларускай філалогіі ВУ.
4. Дамагацца абавязку навучання беларускай мовы для беларускіх дзяцей.
5. Дамагацца павелічэння беларускамоўных выдавецтваў.
6. Дабівацца ўвядзення двухмоўных надпісаў назваў мясцовасцей на Беласточчыне.
7. Дамагацца павелічэння часу беларускай перадачы па радыё.
8. Стварыць танцавальную групу пад патранатам БАСа і БГКТ у Беластоку.
9. Увесці беларускамоўную праграму ў акадэміцкім радыё ў Беластоку.
10. Прыняць удзел у арганізацыі конкурсу „Беларусаведы".

Беласток, 17 снежня 1988 г.

УЛАДЫ БАСа

ГАЛОЎНАЯ РАДА

Прэзідыум

Яўген Вапа — старшыня (IV курс гісторыі ВУ)

Юрка Каліна — намеснік старшыні (III курс гісторыі ФВУ)

Ян Пляскові — намеснік старшыні (V курс юрыдычнага факультэта ВУ)

Барбара Кучынская — сакратар (III курс Медыцынскай акадэміі ў Беластоку)

Ганна Матысюк — скарбнік (III курс юрыдычнага факультэта ВУ)

Аляксандр Карпюк — член (III курс гісторыі ФВУ)

Георгій Грыгарук — член (V курс механікі, энергетыкі, авіяцыі Варшаўскай палітэхнікі)

Члены Галоўнай рады

Алег Латышонак — навуковы супрацоўнік Ягелонскага універсітэта

Вячаслаў Харужы — IV курс гісторыі ФВУ

Данута Мароз — абсальвент ФВУ, зараз працаўнік Гайнаўскага дома культуры

Мікола Ваўранюк — II курс гісторыі ВУ

РЭВІЗІЙНАЯ КАМІСІЯ

Юрка Ляшчынскі — старшыня (V курс геаграфічнага факультэта ВУ)

Багдан Сіманенка — намеснік старшыні (III курс тэхнічнага выхавання ФВУ)

Альжбета Ваўранюк — сакратар (IV курс польскай філалогіі ФВУ)

Яраслаў Іванюк — член (I курс гістарычнага факультэта Люблінскага універсітэта)

Аліцыя Петручук — член (IV курс юрыдычнага факультэта ВУ).

БАС

Студэнтам-беларусам прысвячаю

Шматгадовыя змаганні
Давялі да аб'яднання,
Надышоў жаданы час.
Зродненых адным хаўрусам
Шмат студэнтаў-беларусаў
Мае свой сяброўскі БАС.

Аб'яднаюцца ў міжчасе
У доўгачаканым БАСе,
БАС мацуючы штогод,
Каб усім было вядома,
Дзе наш родны кут і хто мы,
Як свой шанаваць народ.

Хай жа ў аб'яднанні новым
Вас усіх яднае мова,
Лёс сваіх народных мас.
Хай з вас кожны вывучае
Шлях складаны свайго Краю,
Хай мацуецца ваш БАС!

Віктар Швед

НА ДАРОЗЕ САМАСТОЙНАСЦІ

(Працяг са стар. 1)

студэнцкім руху, частка беларускіх студэнтаў выступіла з Агульнапольскай рады культуры студэнтаў нацыянальных меншасцяў. 26 сакавіка 1988 г. стварыўся заснавальніцкі камітэт БАСа. Пачалася рэгістрацыйная валтузня, якая 29 лістапада 1988 г. дала вынік: Беларускае аб'яднанне студэнтаў было зарэгістравана ў Грамадска-адміністрацыйным аддзяленні Управы сталічнага горада Варшавы як легальная арганізацыя агульнакраёвага абсягу. Асноўныя дакументы, звязаныя з рэгістрацыяй, публікуюцца ў „Сустрэчах" (№№ 10-11, 1988).

З'езд адкрыў Юрка Ляшчынскі, студэнт Варшаўскага універсітэта (ветэран студэнцкага руху, вядомы шырокім колам грамадскасці на Захадзе і Усходзе), студэнцкі дзеяч максімалісцкага ўхілу. З кароткімі віншаваннямі і пажаданнямі плёнага пасяджэння выступілі Ян Максімюк, сакратар ГП БГКТ, Ганна Кандрацюк з Рады культуры беларускіх студэнтаў, а таксама прадстаўнікі ЗПС і НЗС. Пасля звычайнай працэдуры выбару старшыні З'езда (ім быў выбраны Янка Пляскові) і камісій, патрэбных для абслугоўвання пасяджэння, пачалася дыскусія.

Дыяпазон узнятых праблем быў характэрны для тых грамадскіх сіл, якія хочуць дабівацца памяркоўнага прагрэсу для ўсіх у рамках устаноўленага парадку (як, напрыклад,

(Працяг на стар. 4)

Выступае Юрка Ляшчынскі.

З ДЗЕЙНАСЦІ БЕЛАРУСКІХ СТУДЭНТАЎ У ОЛЬШТЫНЕ

10-га сакавіка 1988 г. была зарэгістравана Рада культуры беларускіх студэнтаў пры Акруговай радзе культуры ЗСП у Ольштыне. Утварэнне яе гэта эфект амаль гадавога намагання беларускіх студэнтаў з Ольштына, ды здзяйсненне адной з пастаноў І-га З'езда беларускіх студэнтаў у Бельску-Падляшскім (28-29 III 1986 г.). Добра запамяталася мне тады выступленне Валодзі Паца студэнта І-га курса Сельскагаспадарча-тэхнічнай акадэміі, які выказаў патрэбу і неабходнасць утварэння беларускай студэнцкай арганізацыі ў Ольштыне.

Год змагання з бюракратыяй ды непрыхільнасцямі беларускага лёсу зусім не падламаў нашых студэнтаў, а хутчэй якраз падмацаваў іхнюю рашучасць і ўпэўненасць у слушнасці справы. Неўзабаве пасля рэгістрацыі Рада пачала сваю дзейнасць. Яшчэ вясною былі арганізаваны імі сустрэчы з вядомым літаратарам Сакратам Яновічам, ці Міколам Івановым — навуковым супрацоўнікам Вроцлаўскага універсітэта, паказ фільмаў Тамары Саланевіч. Усе гэтыя мерапрыемствы мелі свае высакародныя мэты, а перш за ўсё ўсведамленне сваёй нацыянальнай адасобленасці і тоеснасці ды інтэграцыю беларускага студэнцкага асяроддзя.

Студэнты з Ольштына не абмяжоўваліся кругам мясцовых студэнтаў. Запрашаюць да сябе аднагодкаў (не блытай з аднадумцамі) з Беластока, Варшавы і самі ўдзельнічаюць у агульнастудэнцкіх беларускіх мерапрыемствах, атрасінах, рэйдах па роднай зямлі і г.д.

У гэтым навучальным годзе ольштынскія студэнты задумалі арганізаваць навуковую канферэнцыю. Мэта яе — папулярызацыя ведаў па гісторыі Беларусі, ды, вядома, інтэграцыя асяроддзя. Дзеля здзяйснення гэткай мэты трэба было шмат папрацаваць.

Тэрмін канферэнцыі назначаны быў на 2-4 снежня 1988 г. у курортнай мясцовасці Залессе непадалёк ад Ольштына. Хаця не было зашмат часу, аднак арганізатары ўсё загадзя падрыхтавалі. Прадбачвалася недзе калі 35 удзельнікаў: па дзесяць з Беластока, Ольштына і Варшавы ды некалькі асоб — прадстаўнікоў іншых акадэмічных цэнтраў. Прыехаўшых у Ольштын чакаў на чыгуначным вакзале спецыяльна заказаны аўтобус, які завёз нас на месца, у Залессе. І тут неспадзеўка. Аказваецца, з Беластока, дзе нашых студэнтаў непараўнальна найбольш, амаль ніхто не прыехаў. Ну што ж, ужо гэта не навіна, што акурат там, дзе сваіх найбольш, выступае найбольшы нігілізм, абыякавасць да нацыянальнай справы. Удзельнікі спомненай канферэнцыі выказа-

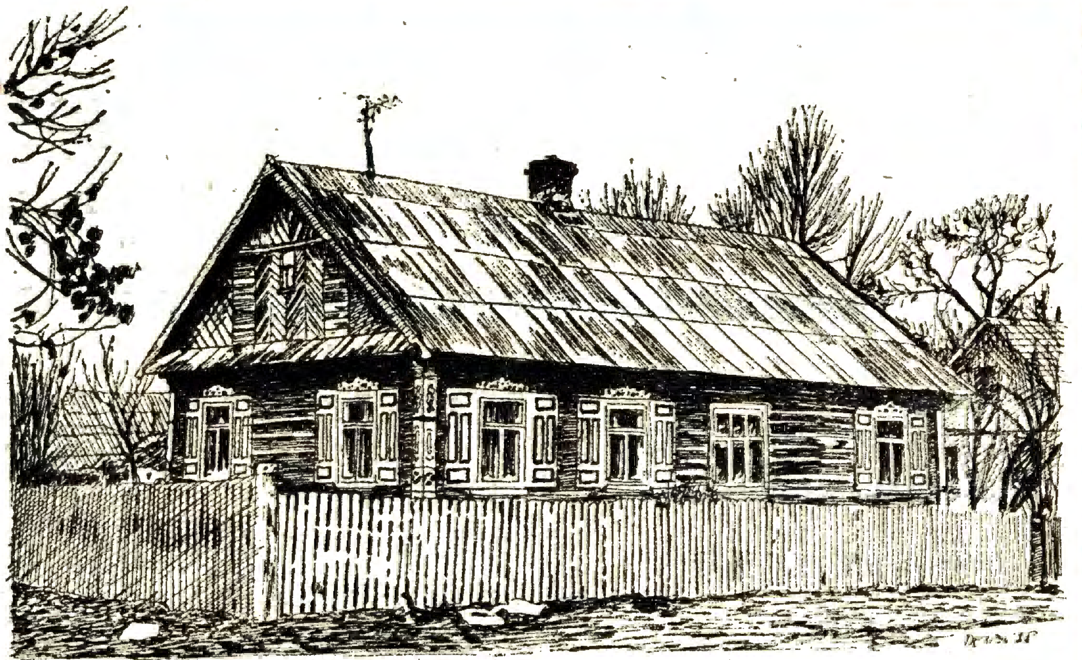
лі сваё незадавальненне з прычыны такога становішча, пішучы адкрыты пратэстацыйны ліст беластоцкім студэнтам.

Але факт адсутнасці беластаччан зусім не перашкодзіў у правядзенні мерапрыемства.

У пятніцу, пасля расквартэравання і вячэры, усе сабраліся ў канферэнцыйнай зале асяродка. Валодзя Пац ад імя арганізатараў прывітаў усіх сардэчна, расказаў пра Ольштынскую раду, прадставіў праграму мерапрыемства, а затым аддаў голас запрошаным гасцям: Ігару Шчэрбе з Агульнапольскай рады культуры студэнтаў нацыянальных меншасцей ды сябру Вайцеху Яжоўскаму з Акруговай рады культуры ў Ольштыне. Пасля гэтай афіцыйнай часткі арганізатары запрасілі ўсіх на відэафільм „Голад на Украіне“, у якім можна было пабачыць жахлівыя карціны лёсу мільёнаў людзей у перыяд сталінгічыны.

Другі дзень канферэнцыі быў найбольш плённым. Першым выступіў д-р Юрка Туронак з дакладам, прысвечаным нямецкай акупацыйнай палітыцы ў перыяд II сусветнай вайны на Беларусі. Пасля абеду маглі мы пачуць даклад Алега Латышонка — навуковага супрацоўніка Ягелонскага універсітэта — на тэму „Беларусы ў пошуках нацыянальнага веравызнання“. Абодвум дакладчыкам слухачы задавалі шмат пытанняў. Пад вечар адбылася нарада беларускага студэнцкага актыву адносна цяперашняга становішча ў асяроддзі. Як вядома, зараз дзейнічаюць дзве незалежныя ад сябе арганізацыі: Рада культуры беларускіх студэнтаў у Ольштыне і Варшаве (у Беластоку толькі на паперы) ды ад нядаўна Беларускае аб'яднанне студэнтаў — БАС. Вось на ольштынскай канферэнцыі было пастаноўлена, як маюць дзейнічаць гэткія арганізацыі ў асяроддзі — супольным, дарэчы: каб не перашкаджаць адзін другому, а наадварот — узаемна дапаўняцца. Адначасова былі накрэслены ў даволі агульным выглядзе асноўныя напрамкі дзейнасці ў найбліжэйшы час. Хлопцы з Ольштына заявілі, што зараз існуе патрэба выдаваць свой, уласны, ольштынскі бюлетэнь інфармацыйнага характару. Больш падрабязны яго кшталт мае быць неўзабаве апрацаваны. Адказнасць за ажыццяўленне гэтай мэты ўзяў на сябе Міраслаў Урбановіч з Ольштына. Вечар гэтага дня закончыўся супольнымі беларускімі спевамі ды відэафільмамі амерыканскай прадукцыі.

На канец хачу яшчэ сказаць пра Ромка Семенюка — старшыню Ольштынскай рады культуры, чалавека, які так па-праўдзе арганізаваў гэткую канферэнцыю, які пры ёй найбольш напрацаваўся, набегаўся па розных установах дзеля афармлення патрэбных спраў, які прысвяціў гэтаму шмат часу і энергіі. Пра такіх людзей рэдка калі гаворым, а яшчэ радзей дзякуем ім. А падзякаваць яму ёсць за што. **Юрка Ляшчынскі**

Цялушкі ў Нараўскай гміне. Мал. У. Петрука.

Ці з усяго можна смяяцца?

Пачатак студэнцкага года ўжо ад нейкага часу вельмі перапоўнены рознымі мерапрыемствамі. Адным з такіх мерапрыемстваў былі атрасіны беларускіх студэнтаў-першакурснікаў у Варшаве. Традыцыя гэтых урачыстасцей даволі доўгая, так што і цяпер людзі спадзяваліся шмат чаго добрага. На жаль, было інакш. Склалася на гэта многа прычын, так аб'ектыўных як і суб'ектыўных, аднак прынамсі на маю думку, пераважалі гэтыя апошнія.

Ужо на беластоцкіх атрасінах (11.XI) усе ведалі, што мерапрыемства ў Варшаве будзе праз тыдзень у суботу і, хаця невядома было дзе яно мае быць, зацікаўленым гэтага пакуль што хапала. У сярэдзіне тыдня тэрмін мяняецца, цяпер ужо пятніца, недзе пры вуліцы Добрай. Вынік быў такі, што замест 150 асоб, якіх спадзяваліся арганізатары, была палавіна. Астатнія або адмовіліся, або блудзілі недзе па Варшаве, шукаючы Добрай, як нейкі высахшы вярблюд аазіса, або прыехалі ў суботу.

Сама афіцыйная частка, па якой некаторыя спадзяваліся, што мо неяк развесяліць набармушаных удзельнікаў, была магілай цэлага мерапрыемства (як ведаю, то не толькі ў маіх вачах). Бо ці ж сказы: „Прычашчваецца раб божы...“ ці „Ёсць Пётр, а дзе Павал“, якімі публічна карысталіся людзі, адказныя за арганізацыю „атрасін“, могуць смяшыць чалавека, які хаця крыху ду-

(Працяг на стар. 7)

Ці будзе больш беларускіх кніжак?

У жніўні 1988 г. беластоцкі „Дом кнігі“ падпісаў дагавор аб супрацоўніцтве з кнігагандлем у Гродне і ў Вільні. Праз пару месяцаў наступіў працяг: 17 лістапада „Дом кнігі“ падпісаў ужо кантракт да таго дагавору з Вільняй, а 9 снежня такі ж кантракт быў падпісаны з Гродзенскім гандлем кніжкаю. Для гэтага з Гродна прыехалі ў Беласток Уладзімір Баравік — дырэктар Абласнога кнігагандлю, што нашы патрэбы асабліва вялікія ў дзіцячай літаратуры і рэпертуарных зборніках, а таксама ў навінках.

З боку „Дома кнігі“ ў Беластоку дырэктар Аляксандр Пугацэвіч крыху недаверліва аднёсся да факту, быццам бы беларуская кніжка будзе ў нас шырока купляцца. Падкрэсліваў эканамічны разлік у гандлі кніжкамі. Нават запэўненне Янкі Максімюка — сакратара ГП БГКТ, што беларускія кніжкі, якія таварыства закажа, будуць

Зоя Гаўраш — загадчык найбольшай кнігарні „Раніца“ ў Гродне, у якой маюцца аддзелы беларускай і польскай літаратуры, і Лена Пілец — таваразнаўца абласнога кнігагандлю.

Валянціна Ласкевіч — кіраўнік аддзела рэкламы і прамоцыі „Дома кнігі“ — перад падпісаннем кантракту з Гродням аб безвалютным абмене кніжкамі арганізавала сустрэчу з кіраўніцтвам ГП БГКТ. Гэта была добрая магчымасць пазнаёміцца з патрэбамі і пажаданнямі беларусаў, адносна беларускай кніжкі, пагаварыць, якія менавіта кніжкі нам патрэбны, як іх купляць. Было сказана, раскуплены ўсе да аднае па цэнах, устаноўленых „Домам кнігі“, не надта пераканала дырэктара.

Нас цешыць факт, што кантракт падпісаны, што ў ім прадбачыцца безвалютны абмен і беларускай кніжкай. Будзем мець надзею, што ў кнігарнях будзе больш добрых цікавых беларускіх кніжак. А тое, ці гэта будуць кніжкі, якія мы хочам купляць і якія нам патрэбны, залежыць ад абодвух бакоў і ад БГКТ, якое павінна выкарыстаць шанц, каб узбагаціць і бібліятэкі і прыватных кніжнікаў новымі цікавымі беларускімі выданнямі. **(вв)**

НА ПАРОЗЕ САМАСТОЙНАСЦІ!

(Працяг са стар. 3)

БГКТ). Несумненна, пастанова I З'езда БАСа ўпарадкуе тлум у галаве, які застаўся пасля гэтай важнай падзеі. А я, як прыхільнік студэнтаў, пастараюся даць сваю ўласную справаздачу, дзенідзе падмацаваную каментарыем (суб'ектыўнага характару).

Янка Пляскові̇ч: трэба стварыць юрыдычнае бюро БАСа са студэнтаў юрыдычных факультэтаў, якое рыхтавала б кадры на сутычку: БАС — няўмольная рэчаіснасць.

Багдан Сіманенка: трэба аформіць банкаўскі рахунак для БАСа і пачаць хадзіць за грашыма: у партыю, у міністэрствы, у рэктараты, да ваяводаў; трэба аформіць выдаванне часопіса, паведаміць усе ўстановы пра існаванне БАСа (тыя, якія цікавяцца, ужо ведаюць), высылаць прадстаўніка БАСа на размовы пры круглым стале (на падобную прапанову ад БГКТ гаспадары таго ж стала адказалі больш-менш так: майце на ўвазе, беларусы, што размовы пры круглым стале будуць праводзіцца ў абмежаванай кампаніі, а з вамі пагаварыць мы зможам і пры іншай нагодзе).

Яўген Вапа: перш за ўсё мы павінны задумацца аб павелічэнні колькасці членаў БАСа. Трэба абмеркаваць новыя формы працы, пачаць сур'ёзнае супрацоўніцтва з праваслаўнымі брацтвамі, падтрымоўваць безупынную сувязь з моладдзю беларускіх ліцэяў, якая праз годдва знойдзецца сярод нас — студэнтаў (малалікасць актыўнага беларускага студэнцтва — надзённая праблема; паводле сціплых падлікаў колькасць беларускіх студэнтаў у ПНР перавышае 1000 асоб, а на З'ездзе было іх 60, хаця 17 снежня не ішоў дождж і не лютавала завіруха).

Люся Астапчук: беларускія студэнты да гэтай пары не паквапіліся наладзіць беларускай праграмы паломніцтва на святую гару Грабарку, на якой, як у ніякім іншым месцы, збіраецца амаль уся праваслаўная моладзь Беласточчыны. Таксама ж і студэнты падвялі, калі архіепіскап Сава даў дазвол на богаслужэнні на беларускай мове ў царкве Марыі Магдалены ў Беластоку.

Веслаў Харужы: БАС можа разлічваць на дапамогу ад праваслаўнага брацтва і ўвогуле ад

(Працяг на стар. 6)

НОВАЯ СВЯТЛІЦА У ЗАБЛОТЧЫНЕ

Зараз у Нараўчанскай гміне будуюць чатыры святліцы і Дом культуры. Ад нядаўна прыгожую прасторную святліцу маюць жыхары прыпушчанскай вёскі Заблотчына.

Пабудавалі яе на працягу ўсяго сямі месяцаў. Спачатку прывезлі адзін з ліквідаваных драўляных дамоў у Луцэ. У грамадскі пачын уключылася дваццаць чалавек, у тым ліку Ян Стульгіс, Міхал, Павел і Анатоль Валкавыцкія, Рыгор Бароўскі. Юрка Бароўскі (солтыс), Ян Каліноўскі, Пётр Васілеўскі, Рыгор Петручук, Юзэф Сычэўскі.

Пабудавалі фундамент, паставілі зруб, напілавалі дошак на столь і падлогу, накрылі этэрнітам. Ніхто не адмовіў, калі спатрэбілася электрапіла або трэба было прывезці той ці іншы будаўнічы матэрыял. Ніхто не пашкадаваў свайго свабоднага часу.

Выступае з беларускімі песнямі жаночы хор з Нараўкі. Працуе ён пад кіраўніцтвам Вольгі Закройшчык (першая злева).

На ўрачыстасці адкрыцця святліцы ў беларускай вёсцы Заблотчына сабраліся амаль усе яе жыхары. Прыехалі запрошаныя госці: старшыня ГРН — Павел Леўша, начальнік гміны — Мікалай Павільч, старшыня СКР — Казімір Кольп.

Усіх прывітаў гаспадар урачыстасці і сакратар Гміннага камітэта ПАРП Яўген Валкавыцкі (ён жыхар Заблотчыны і галоўны арганізатар грамадскага пачыну пры пабудове спомненага культурнага аб'екта). Сказаў ён, што ў вясковым Доме культуры будуць адбывацца розныя культурныя мерапрыемствы, арганізатарамі якіх будуць члены вясковага самаўпраўлення і жанчыны — члены КГВ, будуць прыходзіць сюды дзеці на заняткі ў перыяд зімовых канікул і летам. Тут будзе пазычальня кухоннай пасуды і настольных сервізаў, КГВ арганізуе кулінарны курс. У святліцы адбыліся выбары новага солтыса.

Пасля афіцыйнай часткі пачалася мастацкая. Выступалі: жаночы хор з Нараўкі і дзіцячы калектыў (школьнікі з Заблотчыны і Нараўкі). Затым быў пачастунак і танцавальная вечарына. Усе бавіліся ў цёплай, прыемнай і сардэчнай атмасферы.

Тэкст і фота **Янкі Целушэцкага**

На ўрачыстым адкрыцці святліцы ў Заблотчыне прысутнічалі запрошаныя госці.

САКРАТ ЯНОВІЧ
У БЕЛАРУСКАЙ КАНАДЗЕ І ДАЛЕЙ

(10)

Спадарыня Валянціна Пашкевіч запрасіла ў кабінет, які адразу навеў на ўспамін рэгістрацыйны пакой з канвертамі картатэкі ў раённага лекара. Гэта тут мала-памалу складаецца ёю англа-беларускі слоўнік. Да зарэзу патрэбны эміграцкаму маладняку, як нашаму — не меней тоўсты польска-беларускі, бо падручны ўжо маем (ад 1962 г.). У Мінску ж ганяюцца за руска-беларускім. Вось якімі ваколлямі вяртаемся да бацькоўска-матчынага, не паддаемся загубе.

Гаспадар дома, Міхась, запісаў у маім блакноце: буду ўдзячны за пяты том „Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі"! З такім наказам абняліся мы на дарогу.

Кіраваліся ўздоўж Гурона, на Сарнію. У Лондан, які лікам жыхароў не перавышае Беластока, хоць уражвае вялікагарадскім размахам, асфальтаванымі прасторамі, зладжанасцю. Нарэшце рэалізавалі мы запрашэнне, якое атрымалі ад Людмілы і Барыса Рагуляў, так сказаць, медыцынскай сям'і. Таня паджартоўвае: — Куды не рушымся, абавязкова трапім на медыкаў... Іх сярод беларусаў на чужыне густавата. Гэтая прафесія самы просты шлях у заможнасць. Бізнесам дурыць сабе галаву — акрамя таленту, трэба спрыту, а яго ў нашага людзіна, што грушаў на вярбе. Беларускі капіталізм нават і не валяўся, — сказала б Аляксандра Бергман з Варшавы, якая спрабавала вышукаць, прынамсі, банкрутнага, даваеннага фабрыканціка, не дэкларуючага сябе як паляка або рускага (прынцып веравызнання). Мазолілі вушы зайздрослівыя расказы пра мільянераў з прывісленскімі метрыкамі, ці з Закарпацкай Русі або з Жмудзі; не скупою далоняй падсыпаюць доляраў на нацыянальныя патрэбы суайчыннікаў. А дзе ж нашы дабрадзеі? Намацалі аднаго-адзінюсенькага, і то ў Англіі, але і гэты адзінец не адрозніваецца ад „угодкавых беларусцаў" (заве іх Лёнік Тарасэвіч: **шур-беларашн**, чарговы падгатунак нацыі...). Яны, бачыце, прагматыкі. Нашто яшчэ і дзеткам быць тымі „апошнімі магіканамі"? Няхай бацькі пабудуць імі, і капцы! „Жыццё кароткае, айчына вечная" — лацінская мудрасць аж занадта відавочна чынам стасуецца на прадмет беларушчыны... Сыночкам і дачушкам абачліва наймаюць канверсантаў, пераважна польскамоўных, найахвотней шляхецка-арыстакратычнага роду ў хамаватай Амерыцы; рускамоўных, ідэальна калі з князёўскімі прозвішчамі, або ўкраінамоўных — з казацкай легендаю (плата: пяцьсот доляраў штомесяц).

Рагулі справядліва абразіліся б на мяне, калі б хто з чытачоў дадумеўся аднесці гэтыя рэфлексіі да іх. Фамільная фатаграфія, на якой восем унукаў і ўнучак; рысунак здаровага генеалагічнага сялянскага дрэва, карэнні якога вырастаюць з непадатлівай Наваградчыны. Вось яно як, Васіль Рагуля — пасол і сенатар Заходняй Беларусі ў парламенце Другой Рэчыпаспалітай у гадах 1922-1930. Пасядзеў у турме суровага рэжыму. У сталінскія рэпрэсіі — зноў, праўда, позна; праз двое сутак немцы перайшлі савецкую граніцу. Акупацыя пераламала бела-чорным кантрастам ягоную біяграфію. Не настолькі, аднак, каб закрэсліць усю постаць. „Трэба выразна сказаць: зямля таму, хто на ёй працуе", — прамаўляў ён у дваццаць пятым. „Сойм павінен адсунуць рукі тых, што не працуюць на зямлі, а аддаць яе ў мазалістыя рукі, з любасцю адданыя сваёй працы без розніцы паміж палякамі, беларусамі, украінцамі, немцамі і ліцвінамі. (Голас: І расейцы таксама?). А што ж вы думаеце, што расеец не мае права атрымаць зямлю, калі ён грамадзянін?"

Сёння мы пажынаем, глытаючы слёзы крыўды, плён таго, аб чым гаварыў ён 2 сакавіка 1926 года ад імя Беларускага клуба ў Сейме: „Безгляднае нішчэнне беларускага школьніцтва і беларускай культуры пайшло так далёка, што польскія ўлады знішчаюць у зародку ўсякія спробы адчыніць прыватную беларускую пачатковую школу, арыштоўваючы настаўнікаў і штрафуючы сялянаў, у якіх у хатах адбывалася навука ў роднай мове". — Памёр сенатар у 1955 годзе ў Нью-Йорку, годам раней закончыўшы „Успаміны" (у бельгійскім Лювэне).

Барыс набыў вілу не таму, што яна надзвычайная ва ўсіх адносінах ды з пяццю гектарамі паркавага лесу. У яе — безліч вокан, а то і сцены са шкла. Не візуальны кантакт з прыродаю ўсё-такі захапіў яго, скажам, узімку, калі сядаеш за кніжку ў цяпле бібліятэкі і загледзішся адтуль у марозлівую прагаліну ў зашыб'і, цераз якую перабягае казуля, сігае заяц... Абсесія святла! Запакутваўшы вязнем у карцэрах. Гэта ўваходзіць у падсвядомасць, не сціраецца. Як і незапомнае выратаванне эскімоскага дзіцяці... Працаваў у канадскім Запаляр'і, каля Аляскі.

Наступны беларус у Лондане — гэта Мікола Шуст, мастакоўская душа. У яго пальцах салома ператвараецца ў арнаментальныя кампазіцыі і карціны. Дорыць нам галоўку лася і аздобную рамку для іконы. Па ўсхваляванасці, з якою ён назірае за нашай задаволенасцю, прыгадалася мне, што найстрашней руйнуе асобу адсутнасць прызнання яе іншымі. Ваўкавыйная самота.

(Працяг будзе)

Размовы аб народным

ВЯСЕЛЛЕ Ў РЫБАЛАХ — ПАДРЫХТОЎКА

— Сённяшняя наша размова з вамі пойдзе аб найбагацейшым з багатых абрадаў беларусаў — вяселлі. Як яно адбывалася ў вашай вёсцы Рыбалы?

Ліда Мартынюк: Вясковае вяселле адбывалася наогул позняй восенню, калі ўсё ўжо было сабрана з палёў. Беларускае вяселле ўсюды, таксама і ў нашай вёсцы, мела выразны калектыўны характар: было ўрачыстасцю не толькі сямейнай, але прымала ў ім удзел уся вёска. Было яно насычана танцамі, песнямі і цырымоніяй.

Уласцівае вяселле папярэджвалі такія вось падрыхтоўчыя этапы: допыты, дзіваснубы (рыбалаўскае вымаўленне дівоснубы) інакш сваты, розгляды, лады і дзявочы вечар.

Допыты. Бацька або блізкі сваяк хлопца мае заданне выведаць, якія адносіны мае сям'я дзяўчыны да сям'і і асобы хлопца, значыць, ці сваты хлопца будуць прыняты.

Дзіваснубы (сваты). Гэта другі этап падрыхтоўкі да вяселля, у час якога даходзіць да знаёмства паміж будучай парай. Хлопец ідзе ў сваты з жанатым сваяком або добрым знаёмым. Найшчаслівейшы дзень для дзіваснубаў — чацвер і субота, будзе ўдача ў гэтыя дні. Сваты прыходзяць у хату дзяўчыны, прыкідваючыся, што заблудзілі, просяцца на начлег, або кажуць, што яны купцы, а ў гэтай хаце, чулі, ёсць добры тавар. Яны найперш стаяць ля дзвярэй, бо не могуць пераступіць за першую бэльку столі. Калі гаспадар ласкава прыме іх, заходзяць далей, пачынаецца пачастунак.

Часта дзяўчына не прысутнічае на дзіваснубах, яна ідзе да сяброўак і вяртаецца позна вечарам. А тым часам у хаце ідзе гаворка пра хлопца. Сват расказвае пра яго самога, яго сям'ю, пра яго багацце, часта-густа ўсё перабольшваючы. Хлопец мае паводле свата „сем шпіхлероў, як званоў і штыры волы, як зубры". Хлопец маўчыць, яму забаронена адзывацца. Можа толькі галавой махаць, патакваць. Ён не можа таксама піць і есці.

Калі дзяўчына нечакана вернецца і застане яшчэ сватоў, павінна прыкінуцца, што нічога не ведае. А размова тым часам пераходзіць на дзяўчыну, якая аднак таксама павінна маўчаць і толькі галавою махаць. Гаворка аб дзяўчыне не пахвальная, аб ёй гавораць нядобра. Увесь гэты абрад надобны да рынку, дзе выступае купец — сват і хлопец, прадавец — бацькі дзяўчыны і тавар — дзяўчына.

Розгляды. Яны адбываюцца ў хаце хлопца. Сваты, выгаргаваўшы тавар (пераважна „цялушку") трохі выпілі, з'елі і, адыходзячы, запрашаюць бацькоў і дзяўчыну да хлопца ў „розгляды". Бацькі дзяўчыны павінны ўпэўніцца, убачыць, разгледзець, што сват казаў праўду, і аддаць дзяўчыну хлопцу.

Беларускія каравайніцы. *Фота Янкі Целушэцкага.*

Лады (рыбалаўскае — *змовіны*) Адбываюцца ў хаце дзяўчыны. Тут ужо астаткова ўкладваюцца матэрыяльныя ўмовы будучай пары, дамаўляюцца пра пасаг і т.п. Пасля змовін, у Рыбалах маладыя едуць у горад, каб купіць патрэбныя рэчы, часам падарункі, хоць у далейшы час маладая давала ў падарунку палатно, якое сама выткала. Маладая ў горадзе купляла шлюбную сукенку, або абменьвала лён на палатно, з якога шыла сукенку, і кветкі на вяночак на галаву. Малады купляў або абменьваў матэрыял на касцюм. Кашулю купляла маладая, або шыла сама.

На вяселле прасіць ходзіць маладуха і яе свашка. Просяць сваякоў і суседзяў і робяць гэта ў апошні тыдзень перад вяселлем.

Дзявочы вечар. Сяброўкі і сябры збіраюцца ў суботу на дзявочы вечар да дзяўчыны. Гэта апошні яе такі вечар у жыцці. Дзяўчына развітваецца з маладосцю, сваякамі. На дзявочым вечары ёсць і малады са сваім сватам. У хату маладой прыязджаюць па кашулю, якую трэба выкупіць. Кашулю трымаюць свашкі, а сват маладога павінен яе выкупіць. Спяваецца прытым мноства вясёлых, смешных песень. Дзяўчына, аднак, сумная і яна спявае:

— Ой, жаль, мая матуленько, мне тэбэ,
Зостае дробна рута злёна ў тэбэ.

або яе свашкі спяваюць:

Зборная субота настае,
Манечка сваточак збірае.
Позбірала вона іх усех,
А сала села вышэй усех,
І схіліла головоньку ніжэй усех,
І роніла слёзонькі больш за ўсех.

Пячэнне каравая. Калі ў адным пакоі праходзіць дзявочы вечар, у другім адбываецца вельмі важны момант беларускага вяселля — пячэнне каравая. Пячы каравай прыходзяць каравайніцы — жанчыны, якія добра ўмеюць гэта рабіць. Павінны гэта быць замужнія жанчыны і са шчаслівых сем'яў. Кожная з іх прыносіць міску мукі, яйкі і пару каўбас. Старэйшай каравайніцай была, як правіла, хрышчоная маці маладой. Пяклі каравай і спявалі песні, многа песень. Цеста мясілі хутка і спраўна, рабілі з яго розныя фігуркі, якімі ўпрыгожвалі каравай, — гускі, качкі, галінкі і іншае. Гатовы каравай старэйшая каравайніца ўстаўляла ў печ, прытым спяваючы:

Ой, дэ тая господыня, што ў хаті?
Нэхай прыносіт до коровая лопату
Ой, дэ тая господыня, што ў шубі?
Нэхай прыносіт до коровая коцюбу.

Калі ў гэты час уваходзіў у хату нехта чужы, яму весела падспеўвалі:

На чужы коровай рота не роздзяв-ляй.

Закончыўшы пячэнне каравая, каравайніцы сядалі за стол, частаваліся.

Так заканчвалася падрыхтоўка да вяселля, якое ў Рыбалах нават цяпер працягваецца два дні. Аб гэтым усім у наступным адрэзку.

Запісала **Вера Валкавыцкая**

Нашым чытачам і сімпатыкам, якія даслалі нам святочныя і навагоднія пажаданні словы шчырай падзякі вы казвае

Рэдакцыя

ПОГЛЯДЫ

ЗАЎВАГІ ДА „ДЫСКУСІІ"

Чарговы падвойны (3/4 за 1988 г.) нумар бюлетэня Ваяводскага дома культуры ў Беластоку „Дыскусія" прысвечаны 70-годдзю незалежнасці Польшчы. Адкрываюць яго фрашкі З. Вайдыка і пльщенькі артыкул Э. Панкевіч, у якім усё перамешана: „Самаабарона" Доўбар-Мусніцкага, Брэсцкі мір, Лапская Літоўска-Беларуская дывізія, Рады Дэлегатаў Рабочых, Часовы Рэвалюцыйны Камітэт Польшчы — апошні, зразумела, найгоршы таму, што „прыбыў з Масквы" (гэта сучасны зварот!), а ў сапраўднасці быў пралетарска-сялянскай марай цэлых пакаленняў.

Чарговы артыкул Я. Снопка „Беластоцкі дагавор з 5.II. 1919 г.". між нямецкім камандуючым усходнімі войскамі і прадстаўнікамі Польшчы ў справе прапушчэння праз акупаваную тэрыторыю польскай арміі, здаецца, нявыкарыстаны, зігнаравана нават літаратура па гэтай тэме. Вядома, што нямецкая армія была зрэвалюцыянізавана, пазбаўлена тылаў і не магла на ўсходзе далей весці вайну. Патрэбны быў кантынуатар, а такім аказаўся Ю. Пілсудскі з 10-тысячнай арміяй, які марыў аб аднаўленні польска-літоўскай уніі. Спачатку між дагаворамі была ўстаноўлена дэмаркацыйная лінія па верхняму Бугу праз Уладаву — Мендзыжэц — Лосіцэ — Сямяцічы — Лапы і далей праз раку Нарву, Бебжу, Віслу да прускай граніцы. Паходы Пілсудскага на ўсход ад гэтай лініі былі захопніцкімі і не знаходзілі падтрымкі ў беларускага насельніцтва, а нават у мясцовых магнатаў.

Далей замешчана інтэрв'ю з пілсудчыкам (так яго назваў аўтар К. Дэркоўскі, мы таксама гэты зварот ведаем) М. Венцко з Памыгачаў.

Затым ідзе ілюстраваны артыкул А. Дабронскага „Юзэф Пілсудскі ў Беластоку", у якім аўтар захапляецца пачатковай яго дзейнасцю ў ППС і да 1921 года, калі (падаем за аўтарам) „Таварыш Віктор", „Комэндант", „Начэльнік Паньства", „Вудз" і

(Працяг на стар. 11)

НА ПАРОЗЕ САМАСТОЙНАСЦІ

(Працяг са стар. 4)

улад Беластоцка-гданьскай праваслаўнай епархіі, асабліва ў выдавецкіх справах, пакуль не займее ўласных выдавецкіх сродкаў. Нацыянальныя справы — не чужыя для праваслаўнай моладзі: брацтва выпусціла святочныя паштоўкі на беларускай мове (шум адабрэння ў зале і воплескі).

Юрка Каліна: студэнты павінны стварыць сваю танцавальную групу, нешта накшталт колішняй „Лявоніхі". Студэнты з Беластока ўжо дамовіліся на першае спатканне з Янкам Крупам, інструктарам і танцорам незабыўнага танцавальна-вакальнага калектыву (ой, не ведаю, сказаў мне Янка Крупа, ці пасля першай рэпетыцыі ўбачу я яшчэ нейкага студэнта: гэта табе не ў Беларусь гуляць, а лявоніху шпарыць).

Сакрат Яновіч (выразна напалоханы маштабнасцю студэнцкіх задум): трэба ўтрымаць тое, што ўжо ёсць: „Сустрэчы", старонку „Прысутнасць" у „Ніве", Беларускі народны універсітэт, ды памаленьку ісці далей. Не траціць кантактаў з ліцэістамі, пастарацца стварыць гаспадарчы орган БАСа, на аснове лекцый, што вядуцца ў Народным універсітэце, апублікаваць нарысы па беларускай гісторыі. А на пачатак нашай дзейнасці даю вам тысячу лістоў ксераграфічнай паперы, закончыў няўрымслівы пісьменнік з Крынак родам (адзін лісток ксераграфічнай адбіткі каштуе сёння 40 злотых).

Я: БГКТ зацікаўлена супрацоўніцтвам з БАСам. А я са свайго боку прапаную вам прыняць удзел у беларусазнаўчым конкурсе, можна будзе хапіць крыху граша ў замежнай валюце.

Юрка Ляшчынскі прачытаў праект адозвы І З'езда БАСа да беларусаў свету (зала ахнула).

Эля Ваўранюк: БАС можна і трэба прапагандаваць у студэнцкім радыё, у перадачах на польскай і беларускай мовах. Гэта нічога не каштуе, а дае вялікія магчымасці ўплыву на студэнцкае асяроддзе (знакамітая ідэя, на самай справе).

Уладзімір Пац: БАС павінен выдаваць нешта накшталт студэнцкага даведніка для вучняў сярэдніх школ на Беласточчыне. Студэнты з Ольштына падрыхтавалі бюлетэнь для школьнай моладзі (воплескі).

Вядома ж, не ўсе асобы, што выступалі на З'ездзе, тут прадстаўлены. І не ўсе праблемы закрануты. Я запісаў толькі тое, што мне найболей запамяталася. А потым пачаліся выбары старшыні Галоўнай рады Беларускага аб'яднання студэнтаў. Тут я б і прыплаціў камусьці, хто б схацеў апісаць тыя выбары за мяне. Але, мабыць, не дачакаюся. Вернасць гістарычнай праўдзе не дазваляе мне прамаўчаць некаторыя факты разбэшчанай дэмакратыі, сведкам якіх я быў.

Ніхто не хацеў паставіць сваю кандыдатуру пад галасаванне. Усе, каго прапанавалі, адмаў-

ДОБРЫ ЎЧЫНАК

Нядзеля — бацюшка праваслаўнай парафіі ў Трасцянцы а. Іван Баршчэўскі абвяшчае, што Іван Грыгарук і Іван Жак будуць хадзіць і збіраць грошы на дапамогу для людзей, пацярпеўшых ад землетрасення ў Армянскай ССР.

Тут варта сказаць, што гэтыя людзі таксама не раз жылі ў голадзе і холадзе, на возе і пад возам. Іван Грыгарук у 1940 годзе быў прызваны ў Чырвоную Армію, служыў у горадзе Кем, у Карэліі. Там яго застала вайна. Трапіў у палон, дамоў вярнуўся як чырвонаармеец у 1946 годзе. Іван Жак за падпольную работу быў забраны фашыстамі ў лагеры смерці са сваёй сям'ёй, але і яму ўдалося пражыць. Вярнуўся пасля заканчэння вайны. Абодва яны ветэраны, члены ЗБоВіД.

Грошы для армян дапамагалі ім збіраць солтыс вёскі Вольга Сіманчук і член вясковай рады Валянціна Міхальчук. Назбіралі яны 161.800 злотых. Найбольш ахвяравалі (па 5000 зл.) Волчык Фёдар, Баршчэўскі Іван і Ільяшук Марыя. У тым часе праязджаў праз вёску жыхар Пухлаў Валодзя Галіцкі. Даведаўшыся, што збіраюць для пацярпеўшай Арменіі, выняў 1000 злотых і папрасіў прыняць дар. І тут нельга прамаўчаць, што ён — сын гмінная сакратара ППР, якога каля вёскі Паўлы застрэлілі пасля вайны рэакцыйныя падпольшчыкі.

Трэба тут шчыра падзякаваць трасцяніцкаму бацюшку і тым людзям, якія не пашкадавалі сваіх сіл і далучыліся да важнай грамадскай дзейнасці, а таксама ўсім жыхарам вёскі, якія ўплацілі грошы.

Шчыра вам дзякую.

М. Лук'янюк

(Працяг са стар. 4)

мае? Нягледзячы ўжо на гэта, што маюць яны мала супольнага з літаратурнай беларускай мовай, астаецца яшчэ маральны аспект справы, аб якім ніколі ніхто не павінен забываць (нават беларускія студэнты ў Варшаве).

Нягледзячы на ўсё гэта, мерапрыемства працягвалася далей, а калі хто заўважыў нейкі недахоп, дык карыстаючыся гасціннасцю гаспадароў ды ўласнымі „запасамі", хутка аб усім забыў.

На самы канец, калі я амаль апошні выходзіў са сталоўкі пры Добрай, пачуліся мне словы ўдзельнікаў (амаль „шчаслівых"): „Widzisz k..., a mówiłem, że my Białorusini to umiemy się bawić". Хто ведае, мо гэта і праўда.

Ю. Каліна

Вандроўкі па роднай зямлі

КУРГАН

...На заходнім краю Ягуштова, сярод старых бяроз, вязаў і тапаляў узвышаецца курган. Не сведка ён сівой даўніны. Гэта таямнічае месца — памятка трагічных падзей, якія праходзілі каля Ягуштова ў 1915 годзе. Ішла тады І сусветная, імперыялістычная вайна. Вялікім няшчасцем пракацілася яна па нашай беларускай зямлі. Апусташэлі сёлы. „Бежанцы" з Беласточчыны блукалі недзе па прасторах вялікай рускай раўніны і Украіны, аж за Донам і Волгай, а нават над Байкалам. Цяжка людзям было ў тыя часы, асабліва мнагадзетным сем'ям.

У тым жа часе з захаду на ўсход кацілася кайзераўская навала. Былі страшныя і жорсткія бітвы, а адна з іх прайшла на паўночнай ускраіне Ягуштова. Сотні, а мо тысячы салдат ляглі тады на „поле брані"... І смерць іх паяднала: рускія і нямецкія салдаты знайшлі свой вечны спачын на адным пляцы, дзе цяпер бярозы, вязы і таполі. На памяць па гінуўшых насыпаны быў курган. На ўсходнім схіле кургана пахаваны рускія салдаты, на заходнім схіле — нямецкія; кожны бліжэй сваёй радзімы...

Амаль насупраць салдацкіх могілак знаходзяцца могілкі жыхароў Ягуштова. Тут і стаіць ягуштоўская царква, з 1982 года — прыхадская. Будаўніком гэтай царквы быў жыхар Ягуштова, Юстын Аніськевіч. 26 верасня 1878 года царкву пасвянцілі.

Праўда, ёсць звесткі, што каля 1816 года ў Ягуштове была пабудавана уніяцкая царква. Ці стаяла яна на месцы цяперашняй, ці ў другім месцы — невядома.

А будаўнік цяперашняй царквы св. Іаана Багаслова — Юстын Аніськевіч вечна жыве ў памяці людзей. У 1956 годзе ва ўшанаванне яго ўдзячныя людзі паставілі прыгожы памятны крыж.

На жаль, ужо на нас час. Пакідаем гасцінныя парогі Ягуштова з сардэчным настаяцелем тутэйшага прыхода а. Міраславам Хадакоўскім і накіроўваемся на захад ва

ЎРОЧЫШЧА БАРАВІСКА

Па дарозе сасновы лес, ператканы чародкамі белых бярозак. Калі б ісці дарогай увесь час прама, можна трапіць да крыніц рэчкі Любкі. Вада ў іх вельмі смачная і здаровая. Паспрабуйце, пасмакуйце...

Ачысціўшы сябе вадою ад усялякай духоўнай і цялеснай нечысці, падымаемся на Баравіска. Таямнічае гэта месца, высокі ўзгорак, пярэдні і галоўны вал, навокал яго сярод сасновага лесу выразна вызначаецца роў. Плошча таго, несумненна, людскіх рук тварэння займае каля аднаго гектара. Маскоўскія археолагі, якія сто год таму назад праводзілі тут невялікія раскопкі, на аснове выкапаных прадметаў даказалі, што

Царква з 1878 года ў Аўгустове каля Бельска.

Мал. Юркі Федарука

гэта стаянка — гарадзішча качэўнікаў (?) з V ст. н.э. Людзі тых часоў месца для яго пабудовы выбралі вельмі зручнае. Навокал былі багны і непраходная чужынцам пушча (потым яна займела назву Бельскай пушчы).

Уязная брама ў гарадзішча знаходзілася з усходу, а „выхад бяспечнасці" з поўдня — у бок вялікіх балот. Несумненна, з часоў V ст. паходзяць курганы, амаль роўным радам раскінутыя з паўднёвага боку стаянкі, у кірунку на захад. Іх каля дзесяці.

Калі памёр апошні жыхар гарадзішча — невядома. Вядома, аднак, тое, што пасля апусташэння, зямля стаянкі, гарадзішча на Баравісках, прыняла ў сваё лона тысячы чалавечых трупаў. Мецавіта, за пяцьшэсць стагоддзяў, пачынаючы з XIV ст., на колішняй стаянцы на Баравісках хавалі памёршых падчас розных эпідэмій, заразы. На тым жа месцы пабудавалі царкоўку. Паводле расказаў людзей была яна вельмі простая, складзеная з бярвён-круглякоў, крытая саломаю, стаяла на некалькіх вялізных каменях. Аб часе пабудовы царкоўкі можна толькі здагадвацца. Вядома затое, што яе спаліў нейкі фанатык-уніят з недалёкіх Шасталоў. Значыцца, царква на Баравісках магла стаяць ужо перад 1596 годам, годам увядзення Брэсцкай царкоўнай уніі. Ніякага следу да сённяшняга дня па царкве не засталося. Толькі рэшткі камянёў з падмурку параскіданы на ўсходнім схіле гарадзішча.

Падаемся глыбей у лес. Калі б ісці ўсё на захад, можна было б блукаць лесам больш 10 вёрст. Знаходзімся ў стрыкоўска-малешаўскіх лясах — адной з нямногіх уцалеўшых больш частак колішняй Бельскай пушчы. Паварочваем на поўнач. Праходзім прагалінамі, сцежкамі і лясным гушчаром, уваходзім у стары бор. І раптам сярод высокіх, шматвяковых соснаў як з-пад зямлі вырастае царкоўка — зайшлі мы на могілкі вёскі Стрыкі.

(Працяг у наступным нумары)

Мікола Сахарэвіч

ПАПРАЎКА

У артыкуле пра І. Даніловіча ў „Ніве" ад 25 снежня 1988 г. па майму недагляду, „Судзебнік Казіміра" пераблытаны са „Статутам Літоўскім 1529 года". Як вядома, „Судзебнік Казіміра" пабачыў свет ужо ў 1468 годзе і быў знойдзены ў Харкаве і выдадзены Даніловічам у кніжцы „Statut Kazimierza IV", Вільня 1826 г. Перапрашаю.

Мікола Сахарэвіч

Выступае Яўген Вапа.

ляліся наадрэз. Народ жахнуўся. Вось на парозе самастойнасці, на парозе, так сказаць, будучыні беларускае студэнцтва ў Польшчы магло аказацца без важака. Прызнаюся, я ўсур'ёз баяўся, ці хтосьці раптам не паставіць маю кандыдатуру. Сакрат Яновіч чамусьці быў упэўнены, што яго не запрапануюць. Абставіны былі абсалютна невыносныя.

Янка Пляскові аб'явіў перапынак.

Карыстаючы з нагоды, хачу сказаць, што дарма людзі наракаюць на неэфектыўнасць БГКТ. На з'ездах БГКТ няма сумненняў, каго выбіраць у старшыні. Дэмакратыя ёсць дэмакратыя, але час ад часу да жыцця трэба ставіцца сур'ёзна.

Пасля перапынку справа як быццам крыху паправілася. Пастаўлены былі чатыры кандыдатуры і большасцю галасоў З'езд выбраў старшынёю БАСа Яўгена Вапу, студэнта гісторыі Варшаўскага універсітэта. Усяго добрага, Яўген!

Крыху менш нервовасці было пры выбарах Галоўнай рады (11 асоб) і Рэвізійнай камісіі (5 асоб). Старшынёю Рэвізійнай камісіі стаў Юрка Ляшчынскі.

З'езд яшчэ трываў пасля выбараў гадзіны дзве, абмяркоўваючы паасобныя прапановы і праекты пастаноў.

Адно для мяне яснае: 17 снежня 1988 года сталася для беларускіх студэнтаў у Польшчы датай знамянальнай. БАС існуе. Цяпер трэба гэта існаванне апраўдаць. Закончу словамі Алега Латышонка, якія ён выказаў у дыскусіі: „Няма сэнсу хадзіць і дамагацца ад кагосьці, каб штосьці для беларусаў зрабіў ці даў, хаця б ён і быў беларусам вінаваты. Хутчэй будзе зрабіць тое самім".

Ян Максімюк

НАША ОРЛЯ, НАШ ІВАН...

Поўнасцю гэтая прыказка гучыць: „Наша Орля, наш Іван, арляніца — кожны пан". Сваім зместам, які мае ў сабе пэўныя рысы эгаізму, паказвае яна годнасць жыхароў Орлі, якія ганарацца сваім паходжаннем у сэнсе месца нараджэння і пражывання. Магчыма, няраз недзе на вясковых музыках нехта пап'янаму падкрэсліў сваю арлянскую метрыку ці ў звычайнай гутарцы, каб зазначыць сваё „я", хтосьці выразна намякнуў, што ёк, маўляў, з Орлі. Несумненна, што няраз выклікала гэта смех і, хто ведае, ці не дало ўсё гэта пачатак нейкім гумарыстычным анекдотам, але этымалогіі гэтай прыказкі трэба шукаць у гісторыі мясцовасці. Несумненна, зрадзілася яна намнога пазней, але зрадзілася на глебе здарэнняў, сітуацый і падзей, якія далі арлянам права ганарыцца. Незалежна ад заможнасці, ад пасады — „арляніца — кожны пан".

Пасёлак Орля ляжыць на правым беразе ракі Арлянка на бязлеснай раўніне ў дзесяці кіламетрах на паўднёвы ўсход ад Бельска-Падляшскага. Паходжанне назвы мястэчка не выяснена да канца па сённяшні дзень. Адны гавораць, што далі ёй пачатак арлы, якія вяліся ў аграмадных лясах, якія прасціраліся за гэтай мясцовасцю. Што лясы тут былі, сведчаць аб гэтым факты. Яшчэ ў пяцідзесятых гадах нашага стагоддзя ў даліне ракі Арлянка людзі знаходзілі велізарныя пні дрэў. Аб тым, што калісьці тут былі лясы, сведчаць назвы урочышчаў. На паўднёвы ўсход ад мястэчка знаходзіцца Чорны Лес, на паўднёвы захад ад Орлі — Вялікі Лес, а на паўночны захад — Бор. Магчыма, што калісь і вяліся ў гэтых лясах арлы.

Іншыя гавораць, што мястэчка ўзяло сваю назву ад ракі. Ляжыць жа яна над Арлянкай, у якую ўліваецца рачулка Орля. Магчыма, што гэты невялічкі сёння струменьчык і даў калісь назву мясцовасці.

Але гэта ўсё яшчэ не тое, што дазваляла арлянам мець надзвычайнае пачуццё гонару. З прыказкі ж выразна вынікае свабода, незалежнасць. Першае, што дазволіла жыхарам Орлі ставіць сябе над іншымі, можна знайсці ўжо ў 1529 годзе ў тэстаменце тагачаснага ўладарніка Орлі Богуша Міхайла Багавіцімавіча, які напісаў: „(...) А чэлядзь не вольную по всім моім дворам, всях на волю выпускаю. (...)" У першай палове XVI ст. арлянская чэлядзь атрымоўвала волю.

Ад 1585 года Орля пераходзіць ва ўладанне магнатаў Радзівілаў. Найбольшае значэнне мястэчка мае ў часы Кшыштафа Радзівіла — гэтмана Вялікага княства Літоўскага, князя на Біржах і Дубінках. І тут наступная прычына для гонару. 17 кастрычніка 1634 года Кшыштаф Радзівіл выдае дакумент, паводле якога арлянскія мяшчане атрымоўваюць правы выбіраць сярод сябе войта і судовых лаўнікаў. Былі ўстаноўлены таксама кірмашы, якія адбываліся кожную сераду, а таксама гадавы кірмаш на Сымона і Іуды. Апрача гэтага, Орля атрымала дазвол на пабудову ратушы і збірання налогаў з крамаў на карысць мястэчка. А асноўнае, чым арляне могуць ганарыцца, — гэта наданне мясцовасці гэтым жа Кшыштафам

(Працяг на стар. 11)

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка! Я заўсёды з іроніяй і разбаўленнем чытаў лісты, якія публікаваліся ў тваёй рубрыцы. Сардэчныя праблемы, аб якіх пісалі людзі, здаваліся ў большасці непраўдзівымі і выдуманымі, з вырашэннем якіх я не меў бы ніякіх клопатаў. Але, як гаворыцца, чалавек ідзе прасто дарогай, пакуль не пакаўзнецца і не страціць раўнавагі. Так сталася і са мною.

Заўсёды я трактаваў дзяўчат, як бы так сказаць, „з гары". Не меў ніякіх праблем, каб спадабацца жанчыне, нагаварыць ёй слоў, пасля якіх яна „расклейвалася" і можна было зацягнуць яе ў пасцель. Пасля гэтакіх „выскокаў" я быў вельмі добры ў сексуальных адносінах і не чуў ніякай патрэбы звязвацца з адной на даўжэйшы час. Я ім заўсёды гэта гаварыў і яны нічога іншага ад мяне не чакалі. І я вучыўся і вучыў іх. Апрача гэтага, нічога мяне не цікавіла. Аднак, у апошні час трапіў на дзяўчыну маладую і дурную, як мне здавалася, і сапраўды зацягнуў яе ў пасцель. Сітуацыя банальная, здавалася б, — прыцемненая лямпа, чыстая пасцель, цеплата жаночага цела і псіхічны камфорт. Калі мы ўжо апрануліся, прыйшоў да мяне сябра, з якім я сябраваў здаўна. Ён усё ведаў аб маіх сексуальных інклінацыях і не здзівіўся, калі ўбачыў яшчэ адну ў маёй кватэры. Пасля некалькіх хвілін размовы з дзяўчынай (я на кухні рыхтаваў ежу) аказалася, што ён да яе нераўнадушны. Я заўважыў гэта па ягоным позірку, па тоне слоў, з якімі ён да мяне звярнуўся. Яна гэтага і не прыўважыла або і не хацела. Калі выйшла, ён наляцеў на мяне, амаль не пабіўшы стаячую перад ім талерку на маёй галаве. Я не ўломак, не хацеўшы, аднак, пабіць сябра, выкінуў яго на калідор. Ён там доўга сядзеў моўчкі, не ведаў, што зрабіць. Аднак, праз гадзіну застукаў ізноў. Зразумеў, мабыць, што дзяўчына, якую кахае, гэта не ідэал, а жывая асоба, якая патрабуе ад мужчыны перш за ўсё рашучасці і вечна не будзе чакаць. Гэта ён мне і сказаў. Мы, каб разладаваць атмасферу, прымушаны былі выпіць бутэльку, а пры нагодзе я падказаў яму, каб ён проста сам пагаварыў з Оляй на гэту тэму. Ад сябе дадаў, што не буду свядома ўлазіць у іхнія справы.

Ды справа заблыталася. Оля ўва мне закахалася і не толькі. Пасля „імпрэзы", на якой не было майго сябра, я так напіўся, што прачнуўся на наступны дзень з нейкім кацам і з нейкай дзяўчынай у пасцелі. Аказалася, была гэта Оля. Так, як і я, мела каца ды была ў добрым настроі. Калі я пачаў гаварыць аб сябры, маментальна настрой у яе сапсаваўся, яна закаціла істэрыю і з патока слоў, якія з сябе выкінула, я даведаўся, што буду бацькам. Гэтага было ўжо занадта. Я яе прагнаў.

Цяпер не ведаю, што рабіць. Намаўляў на „скрабанку" ды яна не хоча. Мабыць, ажанюся і жыццё пакажа, што будзе, хаця яе не кахаю. Ды і страчу свайго найлепшага сябру! Парай яшчэ ты, Сэрцайка, як мне паступіць.

Бубу

Ой, Бубу, Бубу! Ці ты не Жоржык часам?! Перастань урэшце скакаць з пасцелі ў пасцель! Выйдзе гэта на добрае табе, дзяўчыне і сябру. Ды і ўсяму твайму асяроддзю, зрэшты.

Сэрцайка

ГРЭНКІ З СЕЛЯДЦАМІ

На 3 салоныя селядцы трэба ўзяць 6 кромак чорнага хлеба, 2 кіслыя яблыкі, сталовую лыжку кмену, 2 лыжкі масла.

Селядцы ачысціць, спаласнуць, выняць з іх костачкі. Філе парэзаць на малыя кавалкі або пасачы. Кавалкі жытняга хлеба памазаць маслам, пасыпаць кменам. Тады класці на іх скрылёчкі яблыкаў, а наверсе кавалкі селядцоў. Так падрыхтаваныя канапкі палажыць на бляшку, змазаную тлушчам, і пячы каля 25 мінут у не вельмі гарачай духоўцы. Гэту страву падаюць гарачай, а да яе кіслае малако або чай з мяты. Можна таксама падаваць яе халоднай да салаты з гароху ці бобу.

СЕЛЯДЦЫ, ПЕЧАНЫЯ Ў ПАПЕРЫ

На 2 салоныя селядцы трэба ўзяць паўкілаграма бульбы, паўлітра кіслага малака або 10 дэкаў смятаны.

Селядцы памыць (не мачыць!), ачысціць і добра абсушыць. Тады дакладна загарнуць у пергаментную паперу і пячы 5-10 мінут у добра нагрэтай духоўцы. Выняўшы з паперы, рыбу можна падаваць. Да яе падаем гарачую бульбу ў мундзірах (вараную ці печаную) і кіслае малако ці смятану. Старыя ліцвіны падаюць бульбу, печаную ў попеле вогнішча.

МІЗЭРЫЯ З СЕЛЯДЦА

На 2 салоныя селядцы трэба ўзяць 2 кіслыя або свежыя агуркі, 1 шклянку смятаны, 10 дэкаў масла, 8 бульбін, укроп або зялёную цыбульку.

Ачышчаныя селядцы цэлыя і са скуркай загарнуць у паперу і падпячы ў духоўцы. Тады выняць з паперы, выняць костачкі і парэзаць селядцы на кавалкі. Адзін памыты агурок абабраць, сцерці на гароднінай тарцы, перамяшаць са смятанай і спалучыць з селядцом. Бульбу памыць, абабраць, спаласнуць, абварыць, парэзаць скрылёчкамі і падсмажыць на масле. На талерку выкладзець селядцовую мізэрыю, абкладзець яе смажанай бульбай, прыбраць скрылёчкамі з агурка, а таксама пасыпаць укропам з зялёнай цыбулькай.

Гаспадыня

ВЕР-НЕ ВЕР

Дарагі Астроне, калі я быў у Ольштыне, мне прысніўся вельмі дзіўны сон. Быццам я іду дома на панадворку і, калі дайшоў да месца, дзе растуць вербы, то бачу, што нехта зразае механічнай пілкаю тыя вербы. Падыходжу я бліжэй і бачу, што гэта робіць сусед Трафім, які ўжо год як памёр. Я яму кажу: „Навошта рэжаш гэтыя вербы, яны ж мае!" А тады я яшчэ дадаў: „Калі табе ўсяго так мала, то рэж свой садок, дзе растуць яблыні, а не мае вербы!" І на гэтым я прачнуўся. Астроне, ці не здарыцца нешта дрэннае ў маёй хаце?

У другім сне мне сніцца, што я на рынку, ля кіёскаў. Ідзе жанчына з сынком. І ў першы момант гэты хлопчык да мяне падыходзіць, я бяру яго на рукі і падымаю ўверх. Астроне, што абазначае малое дзіця, якое бярэш на рукі?

Перад ад'ездам дахаты, уначы, сніцца мне, што ў маю хату прыходзіць мой сябра. Ён стаіць і аглядае відэа. Я кажу яму: „У мяне сядзіш, а маеш жа свой блок! Ён бярэ відэа і выходзіць, а я застаўся на кухні і чую, што на панадворах уехаў трактар. Я выходжу, а гэты мой сябра за хатаю садзіць бульбу. Я кажу яму: „Чаму ўлез да мяне ў гэты агарод?" А ён мне адказвае, што думаў, быццам бы тут ніхто нічога не садзіць, і таму вырашыў пасадзіць тут бульбу. А тут яшчэ суседка падказвае, што яго бацька здаў зямлю дзяржаве, а ён прыпёр сюды і яшчэ чагосьці шукае. Штосьці мяне ў гэтым сне занепакоіла.

А. Г.

А. Г.! Мне здаецца, што сны твае больш навеяны рэчаіснасцю. Усё табе здаецца, што нехта цябе крыўдзіць. Ну, бо і сам паглядзі. То нехта зразае твае вербы, а ты яму раіш, каб ён свой садок з яблынямі зрэзаў, то на тваёй зямлі нехта садзіць бульбу. Але калі ўжо заглыбляцца ў значэнне гэтых сноў, дык можа яны і не такія кепскія. Бо хаця сусед зрэзаў твае вербы, але ж бы ён ужо нябожчыкам. І дзіцятка, якое ты ўзяў у рукі, абазначае для цябе добрае. А ўжо наконт трэцяга сну, дык зусім няма чаго непакоіцца. Абазначае ён, што будзеш мець прыбытак ад нейкага сябра, прыцеля свайго. Бо ён садзіў бульбу на тваёй зямлі.

Астрон

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

УСПАМІНЫ БЫЛОГА ПІСЬМАНОСЦА

Прыпомнілася мне адно здарэнне з майго жыцця, аб якім я хацеў бы расказаць дзецям.

Было мне гадоў за сорак, калі я пачаў працаваць пісьманосцам на пошце ў Бабіках, што ў Шудзялаўскай гміне. Пачынаўся 1953 год.

У маім раёне на хутары жыў багаты гаспадар, малады яшчэ, жанаты, меў трое дзяцей — пяцігадовую дачушку, трохгадовага сына і адно дзіця яшчэ ў калысцы. Не буду называць гаспадара па прозвішчу, бо, можа, ён не хацеў бы гэтага. Гаспадар выпісваў некалькі газет, а я нагаварыў яго яшчэ, каб і для дзяцей нешта выпісаў з каляровымі малюнкамі. Ён паслухаў і выпісаў.

Мне ж вельмі спадабалася яго маленькая дзяўчынка. Яна была, як лялька, я глядзеў бы на яе і глядзеў. Цяжка нават апісаць, якая яна была харошанькая ды вясёленькая. Часам мяне проста цягнула зайсці на той хутар, каб на яе паглядзець. Часам прыносіў ёй цукеркаў, і яна потым ужо і сама мяне выглядала.

Аднойчы я прынёс гаспадару прысланыя па пошце грошы. Гаспадар узяў грошы, а мяне запрасіў да стала, паставіў гарэлку, а жонцы сказаў падаць закускі. Я падзякаваў за чарку, а паесці, — кажу, — паем, бо сёння яшчэ не снедаў, дык есці хочацца. Так за сталом я расказаў яму аб сваёй цяжкай працы і жыцці. „Каб у хаце быў дабрабыт, дык не хадзіў бы я з цяжкай сумкай пісьманосца па вёсках ці зіма ці лета. Цяжка без каня мясіць ботамі снег“. Пагасцяваў я так у іх і пайшоў.

На другі раз заношу я ім газеты. Дзяўчынка ўзяла газеты і ўвапхнула мне ў сумку нешта, закручанае ў паперу.

Выйшаў я на двор ды давай заглядаць, што там. А гэта дзве скібы хлеба з вяндлінай у сярэдзіне. „Што за дзіця добрае, — падумаў я, цешачыся неспадзяваным сняданкам. — Вось каб усе дзеці на свеце мелі такое добрае сэрца!“

І з таго часу амаль кожны раз мая лялечка ўпіхвала мне ў сумку чарговы сняданак.

Здарылася гэта зімою, на другі год маёй працы. Снегу навеяла, што цяжка ісці было, ды яшчэ з поўнай сумкай. Людзі паехалі на торг, бо быў гандлёвы панядзелак. Натаптаўся я і да маёй лялечкі не зайшоў, а меў для яе „Мурзілку“. „Не пайду, — думаю, — сёння, ногі ўжо баляць“. Але штосьці мяне мучае: „Ідзі, ідзі“. Паваloкся я на хутар. Гляджу, хата замкнёная, пастукаў у дзверы — цішыня. Заглянуў у акно — нічога не відаць, замерзлае яно. Дацягнуўся да верхняй шыбы і бачу: у хаце поўна дыму, а мая лялечка ляжыць на падлозе каля печы.

Давай я валіць у дзверы — не змог адчыніць. Тады выбіў шыбу і ўлез у хату. Найперш адамкнуў дзверы, выпусціў дым — і да дзяцей. А яны — як нежывыя. Паклікаў хуткую дапамогу, бо ў іх тады ўжо тэлефон быў. Праз паўгадзіны прыехалі

(Працяг на стар. 10)

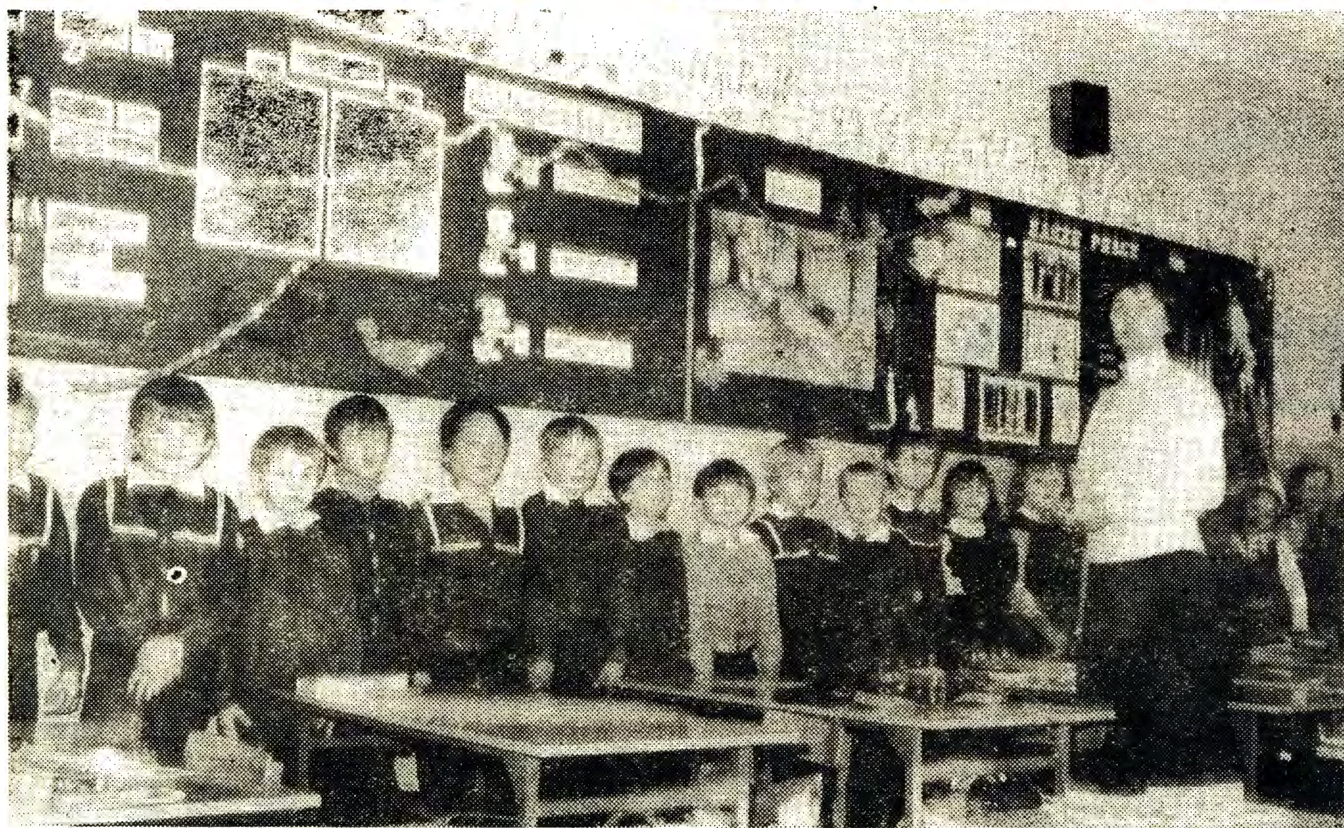

ЭМІЛЬКА МАРТЫНЮК З БЕЛЬСКА

Вучыцца ўжо ў другім класе і сёлета пачала вывучаць беларускую мову. Эмілька з маленства любіць слухаць, як мама ёй чытае „Зорку“ і іншыя часопісы і кніжкі. А ў гэтым годзе яна сама пачала чытаць „Зорку“. Нядаўна яна прыслала ў рэдакцыю сваю фатаграфію і малюнак, у якім расказвае, як дзеці любяць зіму. Дзяўчынка вельмі любіць коцікаў, мае сярод іх сваіх сяброў. Цяпер яна вельмі чакае зімніх канікул, калі будзе час пакатацца на санках, зрабіць снегавіка. Усе свае мары адносна гэтага яна пераліла на малюнак і прыслала, каб надрукаваць у „Зорцы“.

(яч)

Фота Я. Мартынюк

Першакласнікі з класа настаўніцы Марыянны Пугацэвіч (школа № 3 у Бельску) вельмі любяць школьны лялькавы тэатр, якім кіруе іх выхавацелька. Яны не толькі ўзялі пад апеку лялькі, якімі ўпрыгожылі свой клас, але ўжо і самі прабуюць удзельнічаць у працы школьнага гуртка.

Фота Яніны Чэрнякевіч

Уладзімір Дубоўка

ЗІМА І ЛЕТА

**Сустрэлася з Летам Зіма:
— Нідзе ў цябе ладу няма!**

**Як толькі з'явілася ты,
ўсе мкнуцца ў цянёк, пад кусты.**

**А ходзяць — нага за нагу!
Я нават глядзець не магу!**

**Вось я калі стану ізноў,
не ўседзіць ніхто ля кустоў.**

**Трушком пабягуць і дзяды,
не горш, чым якія малады.**

**Для моладзі будзе размах:
на лыжах бяжы, на коньках.**

**Згадзіся ты, Лета, са мной:
мілей жыць на свеце зімой!**

**Смялялася Лета ў адказ:
—Не знаю, мілейшы хто з нас!**

**Ніяк зразумець не магу:
чаму ад цябе ўсе бягуць?!**

Васіль Хомчанка

СТАЦЬ ЧАЛАВЕКАМ

Сын Ваня спытаўся ў бацькі:

— Што трэба зрабіць, каб стаць чалавекам?

— Пасадзіць яблыню.

Сын пасадзіў яблыню. Вырасла яблыня, падрос і сын. Прынёс ён бацьку яблыкі.

— Цяпер я чалавек?

— Яшчэ не. Збудуй дом і выгадуй добрых дзяцей, — сказаў бацька.

Прайшоў час. Сын збудаваў дом, прывёў у дом жонку. Нарадзіліся ў іх сын і дзве дачкі, выраслі. Але і на гэты раз бацька засмуціў сына:

*— Сапраўдны чалавек — храбры і добры, — растлумачыў ён.
— А ці ж я магу, сын, сказаць, што і ты такі?*

Неўзабаве грымнула вайна. Пайшоў Іван абараняць Радзіму. Чатыры гады ваяваў. Тры разы быў паранены, не раз знаходзіўся на валаску ад смерці. Выжыў, перамог ворага, вярнуўся дамоў. А вакол разруха, удовы ды сіроты. Іван трох сірот у сваю сям'ю ўзяў.

Бацька к гэтаму часу зусім састарыўся, занядужаў. З кожным днём яму рабілася горш і горш. Дні яго былі злічаны. Вось тады сын і сказаў бацьку:

— Я выканаў усё, што ты мне наказаў. Пасадзіў сад, і людзі цяпер ласуюцца маімі яблыкамі. Збудаваў дамы сабе і суседцы-ўдаве. Гадую шасцярых дзяцей. За радзіму кроў праліў і ні разу не паказаў ворагу спіну. Цяпер я стаў чалавекам?

Бацька павярнуў да Івана пасівелую галаву, паглядзеў на яго замутнелымі вачамі і сказаў ціха, як толькі пачуць:

— Спытай пра гэта цяпер у дзяцей сваіх. Што яны табе скажуць.

Малюнкі школьнікаў

„Пасля заходу сонца". Маляваў Марэк Пятрышык, вучэнь сёмага класа школы ў Кленіках.

(Працяг са стар. 9)

УСПАМІНЫ БЫЛОГА ПІСЬМАНОСЦА

і адратавалі непрытомных ужо дзяцей. Усе жывыя засталіся, толькі самае маленькае ў шпіталь забралі. Я ўжо застаўся тады ў іх аж пакуль не прыехалі з Саколкі бацькі. Як даведаліся, што тут здарылася, не маглі мне надзякавацца, што дзеці жывыя, бо да гэтае пары, як яны вярнуліся, усе дзеці былі б нежывыя.

Дзяўчынка, як ачуняла, расказала, што хацела нагрэць малому есці. Распаліла ў печы, а комін забылася адчыніць. Палезла тады адчыніць і ўпала. А далей ужо нічога не памятае.

З таго часу гаспадар, калі я толькі заходзіў, заўсёды стараўся пачаставаць мяне чым-небудзь, а я стыдаўся гэтага і пачаў усё радзей да іх заходзіць.

Прапрацаваў я ў Бабіках яшчэ 17 гадоў. Мая лялечка вырасла, вывучылася, выйшла замуж і жыве цяпер у Беластоку. Кожны раз, калі я прыязджаю ў горад, наведваю яе, а яна далей да мяне такая ж мілая; хоць мінула з таго часу 35 гадоў, заўсёды пачастуе, а я прыязджаю да яе, як да сваёй роднай.

— ✲ —

А цяпер, дарагія дзеці, напішыце мне, што вы думаеце пра гэтае здарэнне і што вы ведаеце пра вашага пісьманосца, які зімою і летам носіць сваю цяжкую сумку. Ці задумваліся вы, з чым ён да вас прыходзіць? Ці не варта было б запрасіць яго часам да стала, пачаставаць цёплай стравай чалавека з дарогі?

Э. Шчасновіч

Вясёлы куточак

Віктар Швед

СТОЛЬКІ ПАМЫЛАК

— Гэта ж над заданнем здзек, —
Пані Жэніка сварыла. —
Як адзін мог чалавек
Столькі нарабіць памылак?

— Не адзін жа я рашаў,
Памагалі бабка, дзедка,
Брат старэйшы Яраслаў,
Ды і нашая суседка!

МАЛПЫ МАЛЯВАНЫЯ

У хаце сынок непаседлівы
Не хоча даць цётцы спакою
І просіць настойліва, ветліва:
— Вазьмі мяне, цётка, з сабою.

Сказала мне мама каханая,
Што ў гарадской тваёй хаце
Малпы сядзяць маляваныя,
І хочацца мне іх убачыць.

ДЗЕНЬ НАРАДЖЭННЯ

— Мама дарагая, —
Адазваўся Жэня, —
Чаму заўтра маем
Мой дзень нараджэння?

Мо, я ўжо часамі
З панталыку збіўся?
Хіба ж яшчэ, мама,
Я не нарадзіўся?

Вучнёўская творчасць

СВЯТА ЗВЯРОЎ

Бела-бела. Белы снег.
Шэры зайчык вунь пабег.
І сарэнка паскакала
След па снегу пакідала.

Куды яны так спяшаюць?
Адзін другому памагаюць.
Будуць ёлку прыбіраць:
Моркву зайчык прынясе,
Грушку вожык падаруе,
Зорку птушкі прынясуць,
Ёлку зоркай прыбяруць.

Іра Данілюк, 8 кл.
Ласінка

ЗАГАДКІ

З народнага

— ✲ —

Двое возяць,
Двое носяць,
Двое трымаюць,
Калі што спаймаюць.

— ✲ —

Хоць у шапцы, а галавы не мае.

— ✲ —

З выгляду — мячык
На восі стаячай,
А сіла такая —
Усю зямлю трымае.

— ✲ —

Адгадкі: вочы, ногі і рукі, грыб, глобус.

Слаўныя людзі Беларусі

РАМАН

Удаўся Раманка, мабыць, крыху ў бацьку, вялікага князя смаленскага Расціслава Мсціслававіча, а той, хоць і часта ваяваў, усё ж быў чалавекам памяркоўным і вышэй цаніў нават вельмі хісткую згоду, чым пераможную вайну. Ды часы тады былі бурлівыя, ваяўнічыя, і яны прымушалі князя з аднаго паходу ісці ў другі. Праўда, часцей за ўсё не на марна, бо ён і дня, як казалі, не пражыў, каб чаго-небудзь свайму княству ці родзічам не прыдбаць: калі не цэлае княства, новыя гарады ды сёлы, дык прынамсі рыцарскую славу сабе і сваім воям. Таму ж самаму князь прывучаў змалку і свайго сына-наследніка, а вучань з яго быў кемлівы і руплівы.

Спачатку ў грамадцы сваіх аднагодкаў — дзяцей баяраў, духавенства, заможных купцоў — Раманка вучыўся ў школцы. Настаўнікамі ў ёй былі не адны вучоныя смаляне, але і запрошаныя самім князем выдатныя людзі з далёкіх краін. Ды і вучылі іх не толькі чытаць, пісаць і рахаваць, яны грунтоўна авалодвалі таксама грэцкай і лацінскай мовамі. І хоць княжыч вельмі ўпадабаў навуку і вызначаўся старанлівасцю і ведамі, але бацька палічыў, што настаў час пераняць сына ў свае рукі.

Пад уважлівым бацькоўскім вокам і ў навуцы рыцарскаму рамяству Раманка таксама не даў фору. Хутка налажыўся ён трапна пасылаць у цэль суліцу і стрэлы, па-майстэрску валодаць мечам і булавою і не меней важнага за ўсё тое — не паддавацца боязі нават у найцяжэйшай бітве. Потым не горш за бацьку патрапіў ён вадзіць у паходы дружыну і кіраваць сваім Смаленскім княствам.

З маладосці і да старасці даводзілася князю Раману Расціслававічу болей часу праводзіць у сядле ды ў бітвах, як над любімай кнігай за ўтульнай паваллушы (гэтак называўся прасторны пакой, у якім сцены былі ўпрыгожаны каляровымі малюнкамі, роспісам) у вялікакняскім цераме. Яму ж наймілейшым быў хатні зацішак, няспешныя ўдумлівыя размаўленні з мудрымі людзьмі, а найболей ён цаніў сабе чытанне кніг і роздумы над прачытаным. Князь быў глыбока перакананы, што навука мае найбольшую вартасць у жыцці чалавека і намагаўся ўсімі сіламі пашыраць асвету сярод сваіх падданых.

Ва ўсім Смаленскім княстве па загаду Рамана Расціслававіча былі адкрыты школы, у якіх маглі вучыцца не толькі дзеці знатных і заможных бацькоў, але таксама звычайных сялян, рамеснікаў, гарадской і вясковай бядоты. Там, дзе не было адпаведнага будынка для заняткаў, князь загадваў збудаваць новы, належна абсталяваны. Не скупіўся ён і на ўтрыманне настаўнікаў, адусюль, часта з адлеглых краін, запрашаў у сваё княства адукаваных людзей і шчодра ўзнагароджваў іх. На ўтрыманне школ і настаўнікаў, на кнігі і пергамін для пісання Раман Расціслававіч выдаткоўваў не толькі ўсе свае даходы, але нават пазбыўся тых каштоўнасцей, якія дасталіся яму па бацьках. Затое Смаленскае княства стала славіцца асвечанасцю сваіх жыхароў па ўсёй беларускай зямлі і ў суседніх краінах.

Моцна засумавала, заплакала Смаленшчына, калі ў 1180 годзе яе любімы князь, маючы пяцьдзесят год, раптоўна памёр. Тады ж і выявілася: князя няма за што і ў чым пахаваць, бо ён усю сваю маёмасць выдаткаваў на асвету! Зведалі пра тое смаляне, кінуліся самі збіраць грошы ды па ўсёй Смаленшчыне разаслалі ганцоў за складчынай. І ніхто нідзе не адмовіўся: бедныя давалі па вавёрчынай шкурцы, а заможныя — па сорак куніцыных шкурак, бо тады замест грошай людзі карысталіся шкуркамі звяроў.

Не прайшло і трох дзён, як былі наладжаны такія багатыя пахавіны, якіх не меў ніводзін князь.

Праводзіць нябожчыка прыйшоў увесь Смаленск і яго наваколле. Плакалі па сваім апекуне вучні і настаўнікі, горка сумавалі па добрым князі ягоныя падданыя. І калі труну апусцілі ў магілу, кожны кінуў на яе жменьку зямлі. Дзень і ноч ішоў пакланіцца князю бясконцы карагод старых і малых і на магіле вырас высачэзны курган.

Курган той і сёння высіцца ля Смаленска, на стромкім беразе Дняпра ва ўшанаванне памяці выдатнага князя Рамана Расціслававіча, слаўнага беларускага асветніка.

Мікола Гайдук

Пішуць школьнікі

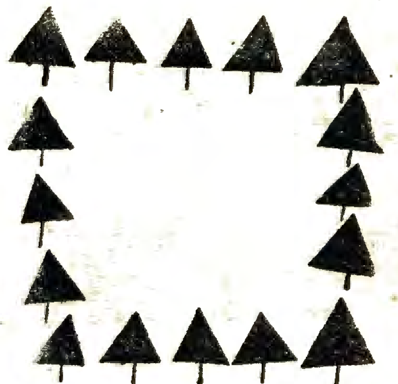
ДАРАГАЯ „ЗОРКА"!

Наша школа новая. Пабудавалі яе тры гады назад. У ёй чатыры класныя пакоі. Вучацца тут шэсць класаў. Летам, на канікулах, мы прыходзілі і памагалі пры пабудове школы. Мы ведалі, што працуем для сябе і ўсіх нас.

У маім класе шэсць вучняў, і ўсе вывучаюць беларускую мову, чатыры хлопцы і дзве дзяўчынкі. Мой найлепшы сябар Юрка Клімюк і сяброўка даязджаюць з Еленкі.

Андрэй Леанюк, 6 клас,
Грабавец.

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

Надзяліце пляцоўку на чатыры часткі дзвюма лініямі так, каб у кожнай частцы расло па столькі сама дрэў.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1 „Зорка".

Piątek 13 I — 8.05 Hist. kl. VII. 8.55 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 DT — Dodatek gosp. 9.40 „Uśmiech diabła" — film prod. CSRS. 12.00 J. pol. kl. VIII. 13.30 TTR — s. I Fiz. 14.00 TTR — s. I Mech. rol. 15.10 W szkole i domu. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Mieszkać — wszechnica budowl. 16.25 Rambit. 16.50 Okienko Pankracego. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Ballada o Warszawie" — film dok. 18.30 Gra o milion. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Monitor Rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 „Cromwell" — film fab. prod. ang. 22.20 Czas — mag. publ. 22.55 DT — Echa dnia. 23.10 „Czterej jeźdźcy" (2) — film dok. ang.

Sobota 14 I — 7.00 TTR — s. III Fiz. 7.30 TTR — s. II J. pol. 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Na zdrowie. 8.55 Pr. dnia. 9.00 „Drops" — magazyn dla dzieci i młodzieży. 10.30 Stare, nowe, najnowsze. 11.15 „Bellona" — wojsk. pr. publ. 11.45 Tel. Koncert Życzeń. 12.15 Tel. Teatr Prozy: Bolesław Prus — „Emancypantki". 14.10 „Pieprz i wanilia". 14.55 Komedie, komedie, komedie... „Co mi zrobisz, jak mnie złapiesz". 16.35 Los. Dużego Lotka. 16.45 „...Iły, Boeingi" (1) — teleturniej. 17.15 Teleexpress. 17.30 „...Iły, Boeingi" (2). 18.00 „Apokalipsa Witkacego" — film dok. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.05 „Parszywa dwunastka" — film amer.-ang. 22.30 Tydzień w polityce. 22.40 Tel. Przegląd Sportowy. 23.20 DT — Wiad. 23.30 Kino sensacji.

Niedziela 15 I — 7.15 Pr. dnia. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek oraz film z serii „Szwajcarscy Robinsonowie". 10.30 DT — Wiad. 10.35 „Przygoda życia" — serial przyr. 11.30 Kraj za miastem. 12.00 Tel. Koncert Życzeń. 12.45 Pr. dok. 13.30 Teatr dla dzieci: Grigorij Ostior — „38 papug". 14.25 „Morze". 14.45 Marek Sierocki zaprasza. 15.10 „W kamiennym kręgu" — serial brazyl. 17.15 Teleexpress. 17.30 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 18.10 Program muz. 18.40 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.05 „Tylko Manhattan" — serial USA. 21.00 Sportowa niedziela. 22.00 Siedem dni na świecie. 22.10 Film dok. 23.10 „Magdalena z Kossaków". 23.25 DT — Wiad.

Poniedziałek 16 I — 13.30 TTR — s. I Chem. 14.00 TTR — s. I Biol. 14.30 Tel. kurs rolniczy. 15.00 Powtórka przed maturą: Hist. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Babski rejs — film dokumentalny. 16.25 „Luz" — pr. dla nastolatków. 17.15 Teleexpress. 17.30 Reklama. 17.40 Echa stadionów. 18.30 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Telespotkania. 19.30 Dziennik. 20.05 Teatr TV: Stanisław Wyspiański — „Wyzwolenie". 22.30 Spory. 23.00 DT — Echa dnia. 23.20 J. niem.

Wtorek 17 I — 8.05 Fiz. kl. VI. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 DT — Dodatek gosp. 9.40 „Biała wizytówka" — film TP. 10.35 Domator. 12.50 J. pol. kl. III lic. 13.30 TTR — s. III Mat. 14.00 TTR — s. III Mech. rol. 14.30 Tel. kurs rolniczy. 15.00 Powtórka przed maturą: J. ros. 15.30 „Kim być?" — pr. dla 15-latków. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 „Gazeta Rolnicza". 16.25 „Tik-Tak". 16.50 „Cudowna podróż" — serial austriacki. 17.15 Teleexpress. 17.30 Warszawiak z fasonem — pr. rozr. 18.30 Klinika Zdrowego Człowieka. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Lex. 19.30 Dziennik. 20.05 „Biała wizytówka" — film TP. 21.05 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 21.30 „Spacer przez Warszawę" — pr. rozr. 21.50 Pr. publ. 22.15 Wódko, pozwól żyć. 22.45 DT — Echa dnia. 23.05 J. ang.

Środa 18 I — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 Film fab. 10.50 Domator. 11.10 Muzyka, kl. II. 12.00 J. pol. kl. VI. 13.30 TTR — s. I Mat. 14.00 TTR — s. I J. pol. 14.30 Tel. kurs rolniczy. 15.25 NURT. 15.55 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.00 Los. Ex. i Super Lotka. 16.05 W świecie ciszy. 16.25 „Scena TDC". 16.50 Dla dzieci: Wyprawy prof. Ciekawskiego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Spojrzenia. 18.00 Moje przeboje. 18.20 Archiwum XX wieku. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Sejmowe spotkania. 19.30 Dziennik. 20.05 „Warszawskie gołębie" — film pol. 21.15 Mistrzostwa Europy w jeździe figurowej na lodzie. 22.15 Klub międzynarodowy. 22.50 DT — Echa dnia. 23.10 J. ros.

Czwartek 19 I — 8.05 Fiz. kl. VII. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Dempsey i Makepeace na tropie" — serial ang. 10.15 Domator. 10.45 „Encyklopedia Zakopiańska" — „Narciarstwo" (2). 10.55 Domator. 11.10 Krajobrazy Polski kl. IV. 13.30 TTR — s. III J. pol. 14.00 TTR — s. III Prod. rośl. 14.30 Tel. kurs rol. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Tel. Informator Wydawniczy. 16.25 Kwant. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Hetmani polscy" — wojsk. pr. hist. 17.55 „Trynidad" — tel. film dok. 18.20 Sonda. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 „Teraz" — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „Dempsey i Makepeace na tropie" — ang. serial krym. 20.55 Pegaz. 21.35 Mistrzostwa Europy w jeździe figurowej na lodzie. 22.45 DT — Echa dnia. 23.05 J. franc.

Bielsk Podl. Kamienny wyrok — kanad. 16. Klątwa Doliny Węży — pol. 17—22.

Czeremcha Variola Vera — jug. 18. Prywatne śledztwo — pol. 21—22.

Hajnówka Opowieść Harleja — pol. 16—18. Piękne jest życie — jug. 19—20.

Michałowo Werdykt — USA 17—19. Zabij mnie glino — pol. 20—22.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль		Святы, імяніны		Сонца	Месяц
	новы	стары			усх.-зах.	усх.-зах.
нядзеля	**15**	**2**	**Паўла, Макара**	**Сяргея, Серафіма**	**7.38-15.53**	**10.28-1.08**
панядзелак	16	3	Марцэля, Уладзіміра	Малахіі, Гордзія	7.37-15.55	10.48-2.35
аўторак	17	4	Яна, Антонія	Засімы, Афанасія	7.36-15.57	11.16-4.01
серада	18	5	Пятра, Малгажаты	*Куцця.* Апалінарыі	7.35-15.58	11.57-5.20
чацвер	19	6	Марты, Генрыка	*Хрышчэнне Гасподняе*	7.34-16.00	12.52-6.24
пятніца	20	7	Фабіяна, Себасціяна	*Іаана Хрысціцеля*	7.33-16.02	14.02-7.12
субота	21	8	Агнешкі, Яраслава	Георгія, Емяльяна	7.32-16.03	15.19-7.44

(Працяг са стар. 6)

ПОГЛЯДЫ

„Обыватэль гоноровы" наведваў Беласток. А пасля часта ён прыязджаў чыгункай у Вільню, але чамусь ужо не затрымоўваўся на Беласточчыне.

З гадавінай 70-годдзя незалежнасці звязаны шэсць мала важных нотак Я. Леанчука. Некалькі далейшых выклікаюць засцярогі і абурэнне. Аўтар беспадстаўна абвінавачвае сялян вёскі Лубнікі ў фальшывым віталні савецкай улады ў 1939 г. Яны былі здзіўляюча шчырыя — усюды прамовы, мітынгі, павітальныя вароты, вечарыны. І не была гэта „здрада сваёй Айчыне" таму, што беларусы айчынай міжваенную Польшчу не лічылі. Чарговы абзац, замест іроніі, прыгадаў праўду аб савецкай „бальшой тэхніцы". Чырвоная Армія ўвайшла ў Заходнюю Беларусь на танках, бранevіках, аўтамашынах — гэта і я памятаю — супраць польскай і нямецкай пяхоты і кавалерыі. Становішча змянілася ў 1941 годзе. Скардзіцца Леанчук на „страшныя падзелы" між насельніцтвам, адначасова распальваючы нязгоду — неразумна гэта, а нават небяспечна.

Графіка? — простая: першая вокладка — партрэт Пілсудскага, апошняя — таксама, стар. 15 — глядзі вышэй, стар. 18 і 20 — Пілсудскі. Выбелены ў рамах ліквідацыі „белых плямаў" Маршалак, быццам не здраднік інтарэсаў працоўных і не крэатар палітыкі Крэсаў Усходніх.

А я чакаў ад ВДК бюлетэню з цікавым, хай беленькім, літаратурным мантажам, п'ес аб 1919, песняў, падліку страт на Беласточчыне ў выніку І сусветнай вайны.

У. Юзвюк

(Працяг са стар. 8)

ЖЫЛА-БЫЛА ЛЕГЕНДА

Радзівілам магдэбургскіх правоў, якія потым яшчэ раз пацвердзіў ён 15 мая 1643 года. Устаноўлены тады быў нават герб мястэчка, на якім віднеўся чорны арол на чырвоным фоне з тапаром у правай назе. З гэтага вынікае, што, мабыць, і правы тыя, якія выводзяць назву мясцовасці ад птушак арлоў.

Парадоксам было б даказваць, што кожны свой паступак, кожны праяў сваёй гордасці арляне адразу аргументуюць канкрэтнымі гістарычнымі фактамі. Абсалютна не, большасць з іх нават і не ведае гісторыі сваёй мясцовасці і ў гэтым няма нічога дзіўнага. Але свядомасць сваёй годнасці нарастала з пакаленнямі, пераказвалася ва ўчынках, паводзінах, дзеяннях. Спадарожнічаў гэтаму цэлы працэс. Не адразу таксама ўзнікла і прыказка. Паявілася яна як плод даспелай сітуацыі.

Што ж тады ў прыказцы абазначае Іван? Гэта імя святога, калі ў Орлі адбываецца царкоўны фэст.

Зацікаўленых гісторыяй Орлі адсылаю да тэкстаў: айца Рыгора Сасны („Ведамасці польскай аўтакефальнай праваслаўнай царквы" — № 3—4, 1977) і Мікалая Ляшчынскага („Беларускі каляндар" — 1976). Там якраз і знаходзіцца пацвярджэнне этымалогіі гэтай прыказкі.

Міхась Шаховіч

Беларускае аб'яднанне студэнтаў інфармуе, што 17 студзеня 1989 г. а 18 гадзіне ў памяшканні БГКТ у Беластоку, вул. Варшаўская 11, адбудзецца першае спатканне танцавальнай групы.
Усіх зацікаўленых ветліва запрашаем.

Галоўная рада БАС

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:
Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132-3.
У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5021-24325-151-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5021-24325-151-77871.

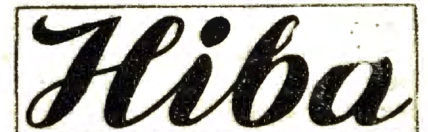
Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

2145. Аляксандр Каморын (Мінск)	—	373 зл.
2146. Ігар Міклашэвіч (Мінск)	—	875 зл.
2147. Вак.-інстр. калектыў „Зарняткі" з пач. шк. у Пашкоўшчыне і інструм. калектыў з пач. шк. у Орлі	—	5000 зл.
2148. Панцеляймон Марэз (Гайнаўка)	—	2400 зл.
2149. Марыся Данялецкая (Гайнаўка)	—	1000 зл.
2150. Яўген Хмара (Гайнаўка)	—	1200 зл.
2151. Надзея Андраюк (Гайнаўка)	—	1200 зл.
2152. Юры Бляўскі (Гайнаўка)	—	1200 зл.

Дзякуем.
Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

Юбілей Сцяпана Копы ● Інфармацыі з пленарнага пасяджэння ГП БГКТ і з'езда карэспандэнтаў „Нівы" ● Наталля Арсеннева — паэтэса пошукаў ● Паэтычная палоска ● Вандроўкі па роднай зямлі ● Гутаркі аб мове ● Парады для дарослых ● „Зорка" для дзяцей ● Гумар ● Крыжаванка ● Песня „Ты ўспомні ўсё".

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч.

**„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. [illegible]
tel. 232-4[illegible]**

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe. 15-950 Białystok. ul. Wesołowskiego 1.

Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 260 zł. półr 520 zł rocznie 1040 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:
1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
 - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach, w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
 - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
 - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli,
 - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28 00-950 Warszawa, skr. poczt 12, konto XV O/O i PKO W-wa Nr 1658-2010-45-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego, oraz cały rok następny:
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego.

Zam. 4/89 r. Nakład 6500 T-3

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ЗАВІРУХА

Музыка Э. Ханка. Словы Г. Бураўкіна.

Белы снег, белы снег, белы снег
— белы цень,
Белы снег, белы снег, белы снег
— белы дзень.
Ты куды мяне клічаш паслухай?
Завіруха мяне, завіруха...
На дварэ ні машын, ні людзей.
Белы снег, белы снег, белы снег
— белы след.
Белы снег, белы снег, белы снег
— белы свет.
За табой асцярожна ступаю
Засыпае нас снег, засыпае,
Патрапляю ў замецены след.
Белы снег, белы снег, белы снег
— белы клён.
Белы снег, белы снег, белы снег
— белы сон...
Як паходня, твой шаль ружавее.
На зямлі — я і ты і завея.
І вакол — ні вачэй, ні вакон.

*

— Хочаш замуж, дачушка?
— Хачу, мамачка!
— А ці не рана, родная?
— Рана, мамачка, рана! Ты ж пральную машыну і спальны гарнітур не купіла.

*

— Мама, чаму Саламон быў самым мудрым чалавекам на свеце?
— Таму, што ў яго было многа жонак, якія давалі яму каштоўныя парады.

У СВЕЦЕ МУДРЫХ ДУМАК

Галоўны сэнс і мэта сямейнага жыцця — выхаванне дзяцей. Галоўная школа выхавання дзяцей — гэта ўзаемаадносіны мужа і жонкі, бацькі і маці.

Васіль Сухамлінскі (1918-1970), педагог.

Невытлумачальны феномен прыроды: і ў дурняў цёс: зубы мудрасці.

СПРЫТНЫ

Малы хлопчык прышоў з бацькам у краму. Прадаўшчык звяртаецца да яго:

— Выцягні руку, то насыплю табе арэхаў.

— Лепш дайце бацьку.

— Пахвальна так любіць бацьку.

— Не, толькі ў бацькі большая рука.

АДКУЛЬ ЯМУ ВЕДАЦЬ

— Тата, а хто гэты чалавек на скрыжаванні?

— Рэгуліроўшчык.

— А чаго гэта ён рукамі размахвае?

— Паказвае, куды каму ехаць.

— Адкуль ж ён гэта ведае?

ЧЫЯ КАРОВА ЛЕПШАЯ

Двое прывялі на кірмаш кароў прадаваць.

— Во ў мяне карова дык карова, — кажа адзін.

— Што за яна? — пытае другі.

— Па трынаццаць літраў малака дае.

— Знайшоў чым хваліцца! Мая і па дваццаць не скупіцца.

— А мая жонка ад каровы пасля ацёлу па дваццаць чатыры нацыркае.

— Цьфу! Детам мая да дваццаці сямі даганяе.

— К-хы, у ліпені? А трыццаць не хацеў ад маёй летам!

— А што яна дае?

— Як — што? Малако!

— Я так і думаў.

— А твая?

— Мая, даражэнькі, смятану.

*

Міліцыянер затрымаў аўтамашыну. За рулём жанчына.

— Вы не бачылі чырвонае святло?

— Чырвонае святло бачыла. Я вас не заўважыла.

Аляксандр Елісеенка

БАБРЫХА І БАБЁР
(Байка)

Ля рачной затокі ціхай
Сядзеў бабёр з бабрыхай.
Шапталіся, уголас размаўлялі,
Відаць пытанні важныя рашалі.
І тут раптоўна, як на ліха,
Так раззлавалася бабрыха,
Што пляснула бабра па носе,
Аж рэха ўдалеч панеслося.
Ты — баязлівец, ты — нязграба,
Ты не бабёр, а шэры трус,
Дайно машына сыну трэба,
А ты не дзьмеш сабе ў вус.
Мне адной, хоць разарвіся,
Прабівай і там, і тут;
Добра, што сябры знайшліся —
Сын улез у інстытут.
Дык і ты не паскупіся,
Не шкадуй лясных дубоў:
Просяць лесу, дай, не гніся,
Дачы ж трэба для сяброў.
У бабрыхінага сына
Васемнаццаці гадоў
На дварэ стаіць машына —
Дзве купіць яшчэ гатоў.

*

Не абвергнуць словы тыя,
Так было, і шмат гадоў:
Лапа лапу добра мые
Каля выгадных брадоў.
І бабрыхам і бабрам
І найлепшым іх сябрам,
Што жывуць у нашых хатах,
Трэба моцна даць па лапах!

*

— Голай авечкі не астрыжаш.
— Пачакаю, пакуль абрасце.

*

— Кінь за сабою — знойдзеш перад сабою.
— Ты кінь, а я пагляджу.

— Нашто прадаваў сабаку — калі шкадаваў!

— Мой сабака не дурны, усё роўна дадому прыпрэцца.

*

— Якія грошы, такі і тавар.

— Гэта добра! Я табе ў два разы танней заплачу.

ДАЮ РАБОТУ

— Для чаго вы жывеце, што вы робіце для грамадства? — спытаў суддзя рэцыдывіста.

— Як што раблю? Вы мяне здзіўляеце, ваша чэсць. Я даю работу паліцыі і суду.

МАГУ ПРАГЛЫНУЦЬ

У час чарговай перапалкі ў кангрэсе тоўсты і высокі сенатар закрычаў свайму праціўніку — маленькаму і хударлявому чалавеку:

— Я магу праглынуць вас і нават не адчую, што нешта з'еў.

— У гэтым выпадку, — адказаў той, — у вас у жываце будзе больш мазгоў, чым калі-небудзь у галаве.

Дзецям да 16 год не дазваляецца.